

บทที่ 4

ผลการศึกษา และการอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “พัฒนาการและปัจจัยความสำเร็จ ของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” ศึกษากรณีศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี” ผู้ศึกษาแบ่งผลการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เข้าใจความเป็นมาของศูนย์ฯ ตลอดจนสามารถมองเห็นภาพรวมของศูนย์ฯ

ส่วนที่ 2 ความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ที่ยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินงานเพื่อให้ครัวเรือนและกลุ่มพึ่งตนเองได้

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ ตามพัฒนาการของกลุ่มเป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้กลุ่มดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวประกอบด้วย สมาชิกในครอบครัว ผู้นำ การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการ และการสนับสนุนจากภายนอก

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี

ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เป็นศูนย์ที่เกิดขึ้นตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นสถานที่ฝึกทักษะความชำนาญด้านการเกษตรที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ให้เกษตรกรสามารถเรียนรู้ และฝึกทักษะความชำนาญที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง ควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยพัฒนาฟาร์มสาธิต / แปลงเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในชุมชนให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางการเกษตร โดยเน้นให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้รับผิดชอบตำบลเป็นผู้จัดการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ด้านการบริหารจัดการ การวิเคราะห์และวางแผน การจัดทำบัญชี การดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ภายใต้เทคโนโลยีการผลิตและการจัดการที่เหมาะสมตามแผนการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาด โดยใช้เวทีชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะของโรงเรียนเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เกษตรกรได้มาเรียนรู้ร่วมกัน และนำไปปฏิบัติในฟาร์มของตนเอง เพื่อผลิตอาหารหลากหลายชนิด บริโภคอย่าง

เพียงพอในครอบครัวและชุมชน และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหลักของครอบครัวได้ หากเกิดอุปสรรคปัญหาที่แนะนำให้มาพูดคุยและหาแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งร่วมวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

. . . ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เป็นศูนย์ที่เกิดขึ้นตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทางกรมได้มีนโยบายมาให้จัดตั้งขึ้นในทุกอำเภอ โดยสนับสนุนเงินหมุนเวียนปีละ 20,000 บาท เป็นค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการศูนย์ฯ หรือสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายหมุนเวียนภายในศูนย์ฯ จำนวนเงินนั้นไม่มาก เพราะทางกรมต้องจัดให้กับทุกอำเภอ ส่วนใหญ่ก็จะขอความร่วมมือกับทางอบต. เพื่อช่วยเหลือในส่วนที่ขาดเหลือ . . . วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์ฯ ก็เพื่อให้เป็นจุดเรียนรู้ด้านการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้เกษตรกรได้รับความรู้และสามารถนำไปปฏิบัติได้ สามารถพัฒนาเป็นอาชีพหลักของครอบครัวในอนาคต. . . สำหรับเป้าหมายของการฝึกอบรม ก็เพื่อมุ่งหวังให้เกษตรกรได้รับความรู้จากศูนย์หลักตามกิจกรรมที่เลือกฝึกอบรม และสามารถขยายเป็นศูนย์เครือข่ายต่อไปได้. . . (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

กิจกรรมภายในศูนย์หลักของตำบลมาบโป่ง ซึ่งใช้เป็นแปลงเรียนรู้หนึ่งตำบลหนึ่งฟาร์มและจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกข้าวพันธุ์ดี การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน การปลูกแก้วมังกร การปลูกกล้วยน้ำว้าทดแทนการปลูกอ้อยโรงงาน การปลูกต้นลิ้นจี่ การทำซอสพริก การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ การเลี้ยงปลาจะละเม็ดน้ำจืด การเลี้ยงนกเลิฟเบิร์ด และการวางระบบน้ำแบบสปริงเกอร์ ซึ่งผู้รับผิดชอบโครงการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง องค์การบริหารส่วนตำบลมาบโป่ง และผู้นำท้องถิ่น มีวิธีการดำเนินงานโดยเริ่มจากการชี้แจงทำความเข้าใจให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จัดทำหลักสูตรในการเรียนรู้ (เอกสารวิชาการ วิชาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และวิชาการเฉพาะเรื่อง) คัดเลือก แปลง/ฟาร์มที่มีศักยภาพ และมีความพร้อมอบรมเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ จัดทำข้อมูลประจำศูนย์ฯ และสื่อสำหรับการถ่ายทอดความรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะของโรงเรียนเกษตรกร (เวทีเรียนรู้) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ประเมินผลการทำงาน ติดตามนิเทศงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร และรายงานผลการดำเนินงาน

ภาพที่ 2

กิจกรรมในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง

การปลูกข้าวพันธุ์ดี

การปลูกผักปลอดสารพิษ

การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน

การปลูกแก้วมังกร

การปลูกกล้วยน้ำว้า

การปลูกต้นลีลาวดี

การทำซอสพริก

การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ

ภาพที่ 2 (ต่อ)

การเลี้ยงนกเลิฟเบิร์ด

การเลี้ยงปลาจะละเมียดน้ำจืด

การวางระบบน้ำแบบสปริงเกอร์

สำหรับผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงนี้ นางกมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ได้กล่าวไว้ว่า

. . . สิ่งที่คาดหวังจากโครงการก็คือ การเกิดการพัฒนาแปลงเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เพื่อให้เกษตรกรมีสถานที่เรียนรู้และฝึกอาชีพทางการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนได้ในอนาคต อีกทั้งทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเวทีเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเกษตรกรและชุมชนให้มีการผลิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ดี เมื่อต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันและอนาคต. . . (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

ในระยะเริ่มแรก พ.ศ. 2543 ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ที่ สถานีอนามัยตำบลมาบโป่ง หมู่ที่ 1 ต.มาบโป่ง ต่อมา พ.ศ. 2548 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทางจังหวัดชลบุรี จึงย้ายสำนักงานมาอยู่ที่หมู่ 5 ต.มาบโป่ง จนถึงปัจจุบัน

งบประมาณที่ได้มาจากจังหวัดในครั้งนี้ เป็นงบที่ทางจังหวัดจัดให้เพื่อส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน โดยให้คนในชุมชนทำประชาคมร่วมกันว่าต้องการทำอะไรที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม เมื่อเกษตรกรในตำบลมาบโป่งมีความต้องการสถานที่เรียนรู้และฝึกอาชีพตามแนวเกษตรพอเพียงอย่างถาวร จึงได้ประสานงานกับเกษตรตำบลเพื่อจัดทำโครงการถึงสำนักงานเกษตรอำเภอพานทองเพื่อของบประมาณสนับสนุนจากจังหวัด มาเป็นทุนในการก่อสร้างอาคารที่ทำการถาวรของศูนย์ฯ แยกเป็นเอกเทศจากที่เคยอาศัยสถานีอนามัยตำบลมาบโป่ง โดยเมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จจะเป็นศูนย์ฯ ที่ช่วยพัฒนาความรู้ สร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีทางเศรษฐกิจและสังคมได้ในอนาคต

...เดิมศูนย์เรียนรู้มีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่สถานีอนามัยตำบลมาบโป่ง งบประมาณ พ.ศ. 2548 ได้รับงบประมาณสนับสนุนมาจากจังหวัดชลบุรีหนึ่งแสนบาท เลยกย้ายที่ทำการมาอยู่ที่ หมู่ 5 ต.มาบโป่ง ซึ่งจริง ๆ แล้วเงินหนึ่งแสนนี้ไม่เพียงพอสำหรับการเริ่มก่อตั้งตัวศูนย์ฯ และแปลงสาธิต แต่ด้วยความร่วมมือร่วมใจของคณะกรรมการศูนย์ฯ ผู้นำท้องถิ่น และภาคเอกชน บริจาคกันคนละเล็กคนละน้อย บางทีให้เป็นเงิน บางทีให้เป็นไม้ อิฐ ปูน ส่วนที่ดินก็ได้จาก คุณไนชิม นพรมภา เจริญญิกศูนย์ฯ เป็นผู้บริจาคให้ใช้โดยไม่คิดค่าเช่า ตามนโยบายจะขอใช้ประมาณ 5 ปี แล้วทางโครงการก็จะยกเลิกแปลงสาธิตการเกษตร และผลผลิตที่ได้ให้กับคุณไนชิมไปเลย. . . (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

สำหรับกรณีนี้ นางไนชิม ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า

...เดิมที่ดินผืนนี้เป็นไร่อ้อยของที่บ้านมีเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่กว่า ๆ พอทราบว่าเกษตรตำบลต้องการที่ดินเพื่อเป็นที่ทำการของศูนย์ฯ ก็เลยคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อส่วนรวม เพราะเท่าที่ฟังดู เห็นว่าจะทำเป็นศูนย์อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ไร่อ้อยที่ทำอยู่ก็มีบริเวณกว้างขวาง และที่ของเราก็อยู่ติดถนน เดินทางไปมาสะดวก ผู้คนในชุมชนก็รู้จัก เลยบริจาคที่ส่วนหนึ่งให้ทำเป็นแปลงสาธิต และอาคารที่ทำการศูนย์ฯ โดยไม่คิดมูลค่าอะไร ถือว่าเป็นการช่วยเหลือชุมชน. . .

ภาพที่ 3

ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง

ภาพที่ 4

แผนที่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง
และจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน

ส่วนที่ 2 ความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่ม เพาะเห็ดฟางในโรงเรียน

การเพาะเห็ดฟาง เริ่มต้นมาจากเกษตรกรในพื้นที่จำนวนไม่กี่รายที่มีอายุเฉลี่ยประมาณ 14-25 ปี ทดลองทำเป็นอาชีพเสริมจากการรับจ้างและทำนา แต่ระยะแรกจะเป็นในลักษณะที่ศึกษาและทดลองทำกันเอง ไม่ค่อยจริงจังเท่าใดนัก โรงเรียนที่เพาะก็มีลักษณะง่าย ๆ ไม่ได้ก่อสร้างถูกต้องตามมาตรฐานโรงเรียนเพาะเห็ดดังเช่นปัจจุบัน เกษตรกรบางรายใช้ฟางมาเป็นวัสดุในการเพาะเห็ด เนื่องจากหาได้ง่าย และเป็นของเหลือใช้จากการเกี่ยวข้าว ผลผลิตที่ได้จึงไม่ค่อยมากนัก และขนาดของดอกเห็ดโตไม่สม่ำเสมอ บางครั้งเกิดปัญหาเชื้อรา ปัญหาเห็ดไม่เรียบ ทำให้ขายไม่ได้ราคา ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน จนบางรายเลิกเพาะไปเลยก็มี ต่อมาจึงมีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร (ชาวบ้านมักจะเรียกว่า เกษตรตำบล) เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนโดยการอบรมความรู้และส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม จนกลายเป็นจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟาง ภายใต้โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน เป็นหนึ่งในกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่งที่มีความโดดเด่นและเข้มแข็งมากที่สุด ด้วยเหตุที่ว่า เห็ดเป็นพืชอายุสั้น เพาะปลูกง่าย ให้ผลตอบแทนเร็ว ใช้งบประมาณในการลงทุนน้อย คุ้มค่าต่อการลงทุน เพราะลงทุนครั้งเดียวสามารถเก็บกินได้ตลอดทั้งปี มีการตลาดดี เกษตรกรสามารถกำหนดราคาเองได้โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่ทำอยู่กับบ้าน ใช้แรงงานในครัวเรือน นับเป็นการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เกษตรกรได้นำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงไปปฏิบัติได้จริง เพื่อผลิตอาหารบริโภคอย่างเพียงพอในครอบครัวและชุมชน และพัฒนาเป็นอาชีพหลักของครอบครัวได้

... ความเป็นมาของการก่อตั้งกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนนั้น เริ่มจากเกษตรกรบางครอบครัว เค้าก็เพาะเห็ดฟางกันอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้มีการรวมกันจริงจัง และเมื่อเกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับการอบรมวิชาการเกษตรในนาม ยุวเกษตรกร (เกษตรกรที่มีอายุประมาณ 14-25 ปี) ก็ทำให้กิจกรรมการเพาะเห็ดฟางมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พอถึงช่วงนั้น กรมส่งเสริมการเกษตรมีนโยบายให้สำนักงานเกษตรอำเภอจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงขึ้น โดยกำหนดให้มีอำเภอละหนึ่งแห่ง สำหรับอำเภอพานทอง เลือกทำโครงการที่ตำบลมาบโป่งเป็นศูนย์หลัก การเพาะเห็ดฟางจึงถูกบรรจุเป็นหนึ่งในกิจกรรมย่อยภายในศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ซึ่งจากการดำเนินงานก็เล็งเห็นว่าเป็น

กิจกรรมที่มีแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้พัฒนาต่อไปได้ . . . (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

การลงทุนในการทำอาชีพเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนนั้น ใช้ทุนเริ่มแรกไม่เกิน 20,000 บาท ต่อ 1 โรงเรือน ก็จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ราคาผลผลิตจะค่อนข้างคงที่ และได้ราคาดีกิโลกรัมละ 40-60 บาท ซึ่งเกษตรกรสามารถจำหน่ายผลผลิตได้เองโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้หลายครอบครัวยึดเป็นอาชีพหลัก และจากการศึกษาทำให้ทราบว่า การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนนั้น มีวิธีการที่ง่าย ไม่ยุ่งยากเท่าใดนัก เพียงแค่มีโรงเรือนที่สะอาด ระบายอากาศได้ดีที่อุณหภูมิแบบร้อนชื้น มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมก็สามารถเพาะผลผลิตออกมาได้โดยไม่ต้องใช้แรงงานมากมาย สมาชิกในครัวเรือนสามารถช่วยกันทำได้ ดังคำบอกเล่าของ นายชาติ จันสมปอง รองประธานกลุ่ม ที่ว่า

. . . การเพาะเห็ดฟางนั้นง่ายมากเริ่มจากการเอาฝ้ายใส่อ่างปูน เหยียบฝ้ายให้เปียกน้ำทิ้งไว้ 1 คืน รุ่งขึ้นอีกวันก็แล้วปล่อยน้ำทิ้งให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อจะหมักปุ๋ยโดยการผสมปุ๋ย ยูเรีย ยิปซัม ปูนขาว อาหารเสริม คลุกเคล้ากับขี้ฝ้ายให้ทั่ว ๆ แล้วหมักเป็นกอง โดยเอาผ้าคลุมให้มีมิดชิดเพื่อทำเป็นปุ๋ยหมัก ทิ้งไว้ 3 คืน หลังจากนั้นก็นำมาขึ้นชั้น ใช้รำละเอียดโรยเพื่อกระตุ้นความร้อนให้มีเส้นใยอาหารเห็ดเกิดขึ้น คลุกเคล้าให้เข้ากัน นำขึ้นชั้นแล้วเกลี่ยให้เสมอรัดน้ำให้ชุ่ม แล้วปิดโรงเรือนทิ้งไว้ 2 คืน วันต่อมาก็ต้มไอน้ำ อุณหภูมิอยู่ที่ 5 ชั่วโมง หมายถึง ชั่วโมงที่ 3 ต้องได้ 5 องศาและชั่วโมงที่ 4-5 ต้องได้ 60 องศาเพื่อฆ่าเชื้อราที่มากินดอกเห็ด พอต้มไอน้ำครบ 5 ชั่วโมงก็ปิดไว้ 1 คืน รุ่งขึ้นอีกวันถึงจะโรยเชื้อเห็ดฟาง เหตุผลที่ต้องปิดไว้อีก 1 คืนหลังจากต้มไอน้ำ ก็เพราะอุณหภูมิยังสูงอยู่ หากโรยเชื้อลงไปเลยเชื้อจะตาย พอโรยเชื้อแล้วก็ปิดไว้อีก 3 คืน ให้เส้นใยเดินกินอาหารที่เราเตรียมไว้ในแปลงขี้ฝ้าย วันที่ 4 เปิดช่องระบายลมแล้วพ่นละอองน้ำเพื่อเป็นการตัดใยให้ยุบตัว ระบายอากาศให้ถ่ายเท แต่ยังคงต้องคอยดูแล อย่านำให้ลมพัดระบายเข้าไปในโรงเรือนมาก เพราะเห็ดชอบอากาศร้อนชื้น หลังจากนั้นถึงช่วงเก็บดอกเห็ด เวลาเก็บก็ใช้เล็บจิกดอกขึ้นมา ต้องระวังไม่ให้กระทบกระเทือนดอกใกล้เคียงที่ยังไม่โตเต็มที่ ในการเพาะเห็ด 1 โรงเรือนจะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ประมาณ 1-2 รุ่น หลังจากเก็บผลผลิตหมดแล้วต้องล้างทำความสะอาดโรงเรือนทุกครั้ง วิธีการคือล้างด้วยน้ำเปล่า น้ำสะอาด ฉีดล้างโรงเรือนให้เกลี้ยง พ่นยาฆ่าเชื้อราในโรงเรือน แล้วปล่อยโรงเรือนพักทิ้งไว้ให้แห้ง 1-2 วัน จึงเริ่มการเตรียมเพาะชุดใหม่. . . (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2551)

กลุ่มเพาะเห็ดฟางมีพัฒนาการเรื่อยมานับตั้งแต่ปี 2539 จนถึงปัจจุบันมีสมาชิก 25 ครัวเรือน ใช้ชื่อว่า “กลุ่มส่งเสริมการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนเพื่อการค้า” และพัฒนาจนเข้มแข็ง เป็นกิจกรรมที่ทำให้ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่งโดดเด่น จนได้รับยกย่องให้เป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรดีเด่นของจังหวัดชลบุรี ประจำปี 2550 และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการประกวดศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรดีเด่นในระดับกลุ่มจังหวัด 9 จังหวัด (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ นครนายก) เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2550

ในการศึกษาครั้งนี้ ตัวชี้วัดที่แสดงถึงพัฒนาการของกลุ่มได้เป็นอย่างดีคือ สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกภายในกลุ่มที่ค่อย ๆ ดีขึ้นเป็นลำดับ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครัวเรือนของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่ม และเป็นครัวเรือนต้นแบบของกลุ่ม จำนวน 5 ครัวเรือน และการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของคณะกรรมการและสมาชิก ทำให้ผู้ศึกษาแบ่งการพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน ออกเป็น 4 ช่วง ตามลักษณะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2539–2541)

เป็นระยะที่เกษตรกรเริ่มต้นเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริมจากการทำนา และรับจ้างทั่วไป เป็นช่วงล้มลุกคลุกคลาน และได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์ ครัวเรือนต้นแบบทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเดิม จึงหันมาทำอาชีพเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนว่ามีหลากหลายสาเหตุ กล่าวคือ

1. ประกอบอาชีพอื่นแล้วไม่ประสบความสำเร็จ

ผมนายชัยยา มงคลศิลป์ เป็นประธานกลุ่ม จบการศึกษาชั้น ม. 3 มีสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด 4 คน (พ่อ แม่ ลูก) เป็นสมาชิกกลุ่มตั้งแต่เริ่มแรก อันที่จริงเริ่มเพาะเห็ดฟางเอง ตั้งแต่ยังไม่ได้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มด้วยซ้ำ ประมาณ ปี พ.ศ. 2536-2537 เดิมมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รับจ้างทำนา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ทาสี ทำเกือบทุกอย่างแล้วแต่จะมีคนจ้าง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเลยสักอาชีพ พอดีช่วงนั้นมีประกวดหมู่บ้านดีเด่น ผมได้เห็นหมู่บ้านหนึ่ง ผมจำไม่ได้แล้วว่าหมู่บ้านอะไร เขามีการเพาะเห็ดฟางกัน เห็นผลผลิตเค้าดี ก็เลยคิดว่าจะลองทำบ้าง น่าจะดีลองทำดูเผื่อจะยึดเป็นหลักได้เลยลองศึกษาวิธีการ ลองทำดูแรก ๆ ก็ขาดทุนแต่ผมก็ยังสู้ พอหาทุนได้อีกผมก็ลองทำใหม่ คราวนี้เริ่มได้บ้าง ทำไปเรื่อย ๆ ก็เริ่มดี เป็นที่น่าพอใจ ก็เลยทำมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน ขยายโรงเรือนมาเรื่อยตามทุนที่มี พอญาติ ๆ กับชาวบ้านแถวนี้เค้าเห็นผลผลิตดี ก็มาดู

ตัวอย่างแล้วเอาไปทำบ้าง โดยผมก็คอยบอกว่าให้ทำยังไง วิธีการแบบไหน เพราะผมลองมาก่อน (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

2. พิษเศรษฐกิจ กิจการเดิมขาดทุน

ผมนายชาติ จันสมปอง เป็นรองประธานกลุ่ม จบการศึกษาชั้น ป.6 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน (พ่อ แม่ ลูกสาว 2 คน) เริ่มแรกผมก็รับจ้างทั่วไป รับจ้างทาสี ต่อมาได้รู้จักเพื่อนชวนไปวิ่งงานรับเหมาอยู่ที่ท่าเรือ จนเก็บเงินได้บ้างก็ไปออกรถเป็นของตัวเองหาวิ่งรับงานอยู่แถว ๆ นั้น พอถึงช่วงเงินบาทลอยตัว ประมาณ พ.ศ. 2540-2541 ผมเริ่มขาดทุน เป็นหนึ่งวรดกหนึ่งอื่น ๆ จนหมดตัว เรียกได้ว่าล้มละลาย ต่อมาคุณชัยยา ซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ชายเขาก็เห็นใจเลยชวนมาเพาะเห็ดฟาง ผมก็เห็นว่าพี่เขามิรายได้ดีเลยลองทำดู ตอนแรกผมไม่มีเงินทุนก็ช่วยพี่ชายทำพอหาทุนได้ก็ลองทำของตัวเอง. . . เมื่อก่อนวัสดุต่าง ๆ ต้องไปซื้อมาจาก อ.วิหารแดง จ.สระบุรี แต่พอมาคิดดูเห็นว่าถ้าซื้ออุปกรณ์จากที่อื่นจะทำให้ต้นทุนเราสูง ผมเลยไปลงทุนหาซื้ออุปกรณ์พวกฝ้าย เชื้อเห็ดฟาง ปุ๋ย อาหารเสริม มาเป็นตัวแทนจำหน่ายให้กับเพื่อนสมาชิกในราคาที่ถูกกว่า เพราะผมสั่งเยอะเลยได้ลดเปอร์เซ็นต์ ได้เป็นค่าน้ำมัน ได้กำไรนิด ๆ หน่อย ๆ ชีวิตผมก็เริ่มดีขึ้นตั้งแต่นั้นมาเลย รายได้ช่วงแรก ๆ น้อยมากเดือนละไม่เกิน 4,000 บาท ปัจจุบันตกเดือนละเกือบ 30,000 บาท. . . (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

3. ทำงานมีรายได้ แต่ไม่มีเงินออม

ฉันชื่อนางดอกดาวย จันสมปอง จบการศึกษาชั้น ป. 6 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน เป็นสมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ก่อนหน้าที่จะเพาะเห็ดก็เป็นสาวโรงงานอยู่โรงงานตุ๊กตารายได้น้อยเดือน 5,000 กว่าบาท ออกทุก 15 วัน ไม่มีเงินเหลือเก็บเลย สามีก็รับจ้างขับรถที่กรุงเทพฯ รายได้ไม่แน่นอน พอเราเห็นครอบครัวพี่ชัยยาเขาเพาะเห็ดแล้วมีรายได้ดี ก็ลองทำบ้าง ตอนแรกทำเป็นรายได้เสริม กู้เงินมาลงทุนให้สามีเลิกขับรถมาดูแล ส่วนฉันยังคงทำงานโรงงานอยู่ ตอนหลังลาออกมายึดเป็นอาชีพหลัก ทำมาเรื่อย ๆ จากหนึ่งโรงเรือน เพิ่มเป็นสอง เป็นสาม ขยายมาเรื่อยจนปัจจุบันมี 11 โรงเรือน ชีวิตครอบครัวก็ดีขึ้นมาก มีรถจักรยานยนต์ ผ่อนรถกระบะ ได้ต่อเติมบ้านใหม่ ก็เพราะรายได้จากการเพาะเห็ด. . . (ดอกฝ้าย จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

ฉันชื่อนางเพลิน จันสมปอง จบการศึกษาชั้น ป. 6 มีสมาชิกในครอบครัว 4 คน เข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ก่อนหน้าที่จะเพาะเห็ดก็เป็นสาวโรงงาน อยู่โรงงานเดียวกันกับพี่ดอกดาวย รายได้ก็พอ ๆ กัน สามีมีอาชีพเลี้ยงไก่ เมื่อก่อนเศรษฐกิจแย่มากแล้วเราก็มาท้องลูกคนแรกด้วย ทำงานโรงงานเข้าเป็นกะก็ลำบาก ไก่ที่เลี้ยงไว้มันก็มีไม่เยอะ เลี้ยงไว้กินเนื้อกินไข่ขายได้บ้าง เมื่อก่อนลำบากไม่ค่อยมีอะไร พอเห็นญาติ ๆ เค้าเพาะเห็ดกันแล้วความเป็นอยู่ดีขึ้น เค้าก็บอกให้เราลองหาเงินมาลงทุนดู ก็ไปขอกู้เงินล้าน กองทุนหมู่บ้านนี่ละเอามาลงทุน พี่ ๆ น้อง ๆ มา

ช่วยกัน เริ่มแรกมีแค่ 2 โรงเรือน ปัจจุบันมี 8 โรงเรือนแล้ว พอจะลืมนตาอำปากได้ก็เพราะเพาะเห็ดขายนี้ ละ แต่ก็ยังเป็นหนี้กองทุนอยู่นะ ก็ทำไปผ่อนไป พออยู่ได้ แต่ชีวิตมันก็ดีกว่าแต่ก่อน... (เพลิน จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

4. ไม่พึงพอใจต่อลักษณะงานเดิม

ผมชื่อ นายธานินทร์ จันสมปอง จบการศึกษาระดับ ป.6 มีสมาชิกในครอบครัว 5 คน (พ่อ แม่ ภรรยา ลูก 1 คน) เป็นสมาชิกตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เมื่อก่อนผมรับจ้างทำสวนละรื้อยกกว่า บาท เดี่ยวนี้มีรายได้เป็นหมื่น บางเดือนหมื่นกว่าเกือบสองหมื่น ผมเริ่มเพาะเห็ดครั้งแรกก็มีแค่ 1 โรงเรือน ค่อย ๆ สะสมทุนขยายทีละโรงเรือน ปัจจุบันมี 10 โรงเรือน เหตุที่ผมเลิกทำก็เพราะต้อง ร่อนแร่ไปเรื่อย ไม่เป็นหลักแหล่ง อยู่ระยะของบ้าง จันทบุรีบ้าง แล้วแต่ว่าผู้รับเหมาเค้าจะพาไป และงานผม ก็เสี่ยงกับความสูงด้วย พอเลิกทำก็ย้ายมาทำเห็ดฟางอย่างเดียวก้อยู่ได้ สบายขึ้นไม่ต้องเสี่ยง อันตราย พ่อแม่ แฟนผม เค้าก็ดีใจที่ผมเลิกทำก็ เพราะได้อยู่กับบ้านไม่ต้องทิ้งบ้านไปครั้งละ นาน ๆ พุดได้ว่าชีวิตเปลี่ยน... (ธานินทร์ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ 1 นี้ เป็นระยะที่เกษตรกรเพิ่งจะเริ่มต้นเพาะเห็ดฟาง ด้วย หลากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการทดลองประกอบอาชีพอื่น ๆ แล้วไม่สำเร็จ กิจการเดิมล้มเหลว เพราะพิษเศรษฐกิจ ทำงานมีรายได้ แต่ไม่มีเงินออม หรือเพราะความไม่พึงพอใจต่อลักษณะงาน เดิมที่ทำอยู่ สาเหตุเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การดำรงอยู่ของเกษตรกร จนทำให้ต้องมายึด การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนเป็นอาชีพเสริมเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว

ในระยะแรก เกษตรกรมีความพยายามเป็นอย่างมากในการที่จะช่วยเหลือตัวเอง และครอบครัวให้พ้นวิกฤติเศรษฐกิจ เพื่อสร้างอาชีพที่มั่นคงให้กับตัวเองและครอบครัวเป็น การเรียนรู้ในลักษณะการลองผิดลองถูก โดยการนำข้อเท็จจริงที่ค้นพบมาพิจารณาวิเคราะห์ เพื่อสรุปเป็นบทเรียนที่ดี อาทิเช่น ในการเพาะเห็ดฟางช่วงแรกจะใช้ฟางเป็นวัสดุหลักในการเพาะ เพราะเป็นสิ่งเหลือใช้จากการทำนาที่หาได้ทั่วไปในท้องถิ่น แต่เนื่องจากว่าฟางกักเก็บน้ำ สารอาหาร และความร้อนได้น้อย จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งการเพาะด้วยฟางจะต้องเพาะเป็น กองเตี้ยติดดินทำให้ต้องใช้พื้นที่มาก เกษตรกรจึงทดลองนำฟ้ายซึ่งมีคุณสมบัติกักเก็บน้ำ สารอาหาร และความร้อนได้ดีกว่ามาใช้แทนฟาง ซึ่งเมื่อเพาะเห็ดด้วยฟ้ายก็จะใช้พื้นที่ในการ เพาะลดน้อยลงด้วย เพราะสามารถนำมาเพาะขึ้นชั้นในโรงเรือนได้เป็นการประหยัดพื้นที่ นอกจากนี้เกษตรกรยังมีเทคนิควิธีการผลิตอื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกเช่น การใส่รำละเอียดเพิ่มลง ไปในชั้นตอนการเตรียมฟ้าย หลังจากที่หมักปุ๋ย ยิปซั่ม และอาหารเสริมต่าง ๆ แล้วรำละเอียด จะช่วยกระตุ้นความร้อนให้เกิดเส้นใยอาหารเห็ดรวดเร็วขึ้น และการพักฟ้ายหลังจากอบน้ำทิ้งไว้

1 คื่น จะเป็นการรักษาคุณภาพของเชื้อเห็ด เนื่องจากหลังจากการอบไอน้ำฆ่าเชื้อราฝ้ายจะมีความร้อนสูงมาก หากโรยเชื้อเห็ดลงไปเลยจะทำให้เชื้อตายได้ง่าย หรือแม้กระทั่งการเก็บเห็ดก็ยังมีเทคนิคในการเก็บเช่นกัน ในการเพาะเห็ด 1 โรงเรือน หากดูแลรักษาดีก็จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้มากกว่า 1 รุ่น ดังนั้นเวลาเก็บเห็ดที่ดอกโตเต็มที่ เกษตรกรจะใช้เล็บจิกที่ดอกเพื่อไม่ใช้กระทบกระเทือนดอกเห็ดใกล้เคียง ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงเทคนิควิธีการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์และความชำนาญได้อย่างน่าสนใจมาก การทำงานระยะแรกก็จะเป็นลักษณะการเอาแรงกัน ในหมู่บ้านนี้เอง เพื่อนบ้าน ไม่ต้องจ้างแรงงาน จนต่อมาเมื่อได้กำไรมากขึ้นก็มีการขยายโรงเรือนผลิตรายไปทำให้มีการต้องจ้างแรงงานมาช่วยบ้าง

...เริ่มแรกผมก็มีแค่ 2 โรงเรือนพอทำกันเองในครอบครัวไหว แต่พอเริ่มขยายออกมากขึ้นก็ได้เพื่อน ๆ ญาติ ๆ มาช่วยเอาแรงกัน เช่น เวลาบ้านผมเตรียมขี้ฝ้าย หรือเอาขึ้นชั้น ก็จะไปมาช่วย พอบ้านคนอื่นเค้าทำ เราก็เฮกันไปช่วยเหมือนกัน... ปัจจุบันผมมีทั้งหมด 15 โรงเรือนหมุนเวียนเก็บผลผลิต บ้านอื่น ๆ เค้าก็ขยายกันออกไปเยอะ ชักจะเอาแรงกันไม่ค่อยไหว ก็ต้องจ้างคนงานมาช่วยบ้าง... (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

...ถ้าจะถามถึงหน้าที่ของคนในบ้าน ก็ไม่ได้แบ่งว่าใครทำอะไร ก็ช่วยกันทำงาน ช่วยกันกับสามีกับญาติพี่น้องกันเอง เอาแรงกัน ไม่เสียเงินจ้างคนงาน ส่วนใหญ่ก็จะขอแรงญาติ ๆ มาช่วยช่วงที่เอาขึ้นชั้น ส่วนตอนเหยียบฝ้าย คลุกปุ๋ย คลุกอาหารเสริม อบไอน้ำ เก็บดอกเห็ด จะทำกันเองกับสามี เพราะ 11 โรงเรือน มันไม่ได้ทำพร้อมกัน จะเป็นลักษณะเวียนเก็บ เวียนทำไปเรื่อย จะมีเห็ดให้เก็บตลอด วันหนึ่ง ๆ เก็บได้ 40-50 กิโลกรัม ไม่นาน แต่เรามีรายได้ทุกวัน เลยไม่ค่อยยุ่งมากนัก และไม่ต้องรบกวนคนอื่นเขาเท่าไร... (ดอกด้าย จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

...เมื่อก่อนตอนเริ่มเพาะใหม่ ๆ ญาติ ๆ จะมาช่วยเหลือ ช่วยตั้งแต่แรกเหยียบฝ้ายเข้าฝ้าย จนออกฝ้าย เพราะเราเพิ่งเริ่มยังไม่ค่อยคล่องเท่าไร ก็เอาแรงกัน พอบ้านไหนทำเราก็ไปช่วยบ้าง ตอนนี้นำมาสิบลูกกว่าปี ขยายมา 8 โรงเรือน ทำกันเองกับสามีไม่ไหวก็จ้างน้องสาวมาช่วยทำ เพราะเราก็ต้องเลี้ยงลูกด้วย... (เพลิน จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

...เท่าที่รู้จักคนกลุ่มนี้มานาน มันทำให้มองเห็นถึงความรักในครอบครัว และในหมู่เครือญาตินะ เค้าดูแลช่วยเหลือกันดีมาก ญาติพี่น้องคนไหนที่ทำอาชีพเดิมแล้วรายได้ไม่ดีก็ชักชวนกันมาเพาะเห็ดเพื่อให้อยู่รอด หรือเวลาเตรียมเพาะ

เห็ดแต่ละชุดจะเข้าฝ้ายจะขึ้นชั้น ก็มาช่วยกันทำ แม้กระทั่งการเอาเห็ดไปส่งที่ตลาดบางครั้งก็ยังฝากกันไป ช่วยเหลือเกื้อกูลกันดีมาก ถ้าสังเกตดูให้ดี แถว ๆ นี้เป็นญาติกันทั้งนั้น ที่ไม่ใช่ญาติก็อยู่ด้วยกันมานานจนสนิทกันเหมือนญาติ ตกเย็นเค้าก็มานั่งแถว ๆ นี้ละกินข้าวกัน นั่งคุยกัน พี่ว่าได้บรรยากาศของความเป็นครอบครัวดี... (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

บทสัมภาษณ์ข้างต้นนี้จะสื่อถึงให้เห็นถึงสิ่งหนึ่งที่ชัดเจนซึ่งก็คือ ความรัก ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของสมาชิกกลุ่มเพื่อให้กิจการในครัวเรือนอยู่รอด เมื่อกิจการขยายก้าวหน้าออกไปจนถึงขั้นต้องจ้างแรงงานมาช่วย ซึ่งแรงงานดังกล่าวก็เป็นคนในท้องถิ่นที่รู้จักคุ้นเคยกันดี ค่าแรงจะคิดค่าจ้างในราคาที่เป็นกันเอง 800 บาท ต่อ 1 โรงเรือน (ประมาณ 2 สัปดาห์ตั้งแต่เข้าฝ้ายจนออกฝ้าย) โดยทีมที่มารับจ้างทำงานจะมีจำนวนมากน้อยแล้วแต่ผู้รับจ้างจะจัดหาคนมาเอง จะคิดค่าจ้างแบบเหมารวมไปแล้วให้แบ่งกันเอง ลักษณะการจ้างแรงงานเพิ่มนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงว่าครัวเรือนความมั่นคงทางรายได้มากยิ่งขึ้น มีเงินเหลือมากพอที่จะจ้างคนงานเพิ่มได้ในอัตราที่ยังคงมีกำไรจากการประกอบการอยู่ แสดงถึงการมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงต่าง ๆ ในสังคมได้มากกว่าเดิม

ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2542–2544)

เป็นช่วงที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมความรู้และเงินทุน ริเริ่มให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม ปี พ.ศ. 2542 นางกมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง เกษตรตำบลมาบปึง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว. ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมความรู้สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้น ภายใต้โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง โดยเริ่มจากการนำกลุ่มยุวเกษตรกร (เกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 14–25 ปี) ที่เริ่มเพาะเห็ดฟางกันอยู่แล้วก่อนหน้านั้น มาอบรมให้ความรู้และส่งเสริมให้เป็นจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟางในโครงการ โดยมีนายชัยยามงคลศิลป์ และนายชาติ จันสมปอง เป็นผู้นำยุวชนในขณะนั้น

ผลจากการอบรมทำให้กลุ่มยุวเกษตรกรทราบถึง การทำการเกษตรแบบพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด พอสมควรแก่อัตภาพ รวมพลังกันในรูปแบบกลุ่มเพิ่มสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิดครอบครัวอบอุ่น และความสามัคคีในชุมชน

พ.ศ. 2543-2544 กลุ่มยุวเกษตรกรพัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดฟาง และเป็นจุดสาธิตที่ขยายโรงเรือนผลิตรายได้มากขึ้น ช่วงนี้จะได้รับงบประมาณจาก

กรมส่งเสริมการเกษตรมาเป็นทุนหมุนเวียน จำนวน 100,000 บาท เพื่อให้เกษตรกรได้กลับไปสร้างโรงเรือนได้รายละเอียดไม่เกิน 25,000 บาท โดยจะต้องส่งคืนภายใน 1 ปี อีกทั้งได้รับการสนับสนุนงบประมาณเสริมจาก อบต.มาบโป่งเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดเหลือบ้างตามความจำเป็น

...ดิฉันชื่อ กมลลักษณ์ พลอดโปร่ง ปัจจุบันเป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว. ซึ่งชาวบ้านมักจะเรียกว่าเกษตรตำบล มีหน้าที่ดูแลให้คำแนะนำ ส่งเสริมความรู้ทางเกษตรและประสานงานกับทางราชการให้กับชาวบ้าน. . . ประมาณปี 2542 ได้รับความนโยบายจากกรมส่งเสริมการเกษตรให้จัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ซึ่งอำเภอพานทองเลือกตำบลมาบโป่งเป็นศูนย์หลัก. . . กลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้เริ่มมาจากกลุ่มยุวเกษตรกรอายุประมาณ 14-25 ปีที่เริ่มทดลองเพาะเห็ดฟางเพื่อช่วยเหลือครอบครัวเป็นอาชีพเสริมจากการทำนา และรับจ้าง เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ คณะกรรมการเล็งเห็นว่า เกษตรกรกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มยุวเกษตรกรที่มีความสามารถ และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาต่อไปได้ จึงมีการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเป็นจริงจังขึ้นการเพาะเห็ดฟางจึงถูกบรรจุเป็นหนึ่งในกิจกรรมย่อยภายในศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงและได้รับงบประมาณสนับสนุนทุนหมุนเวียนในระยะเริ่มแรกมาจากกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 100,000 บาท เพื่อให้เกษตรกรกู้มาลงทุนสร้างโรงเรือนรวมทั้งซื้ออุปกรณ์ในการเพาะเห็ด โดยให้กู้ได้รายละเอียดไม่เกิน 25,000 บาท ช่วง 1-2 ปีแรก จะไม่คิดดอกเบี้ย พอเข้าปีที่ 3 คิดร้อยละ 50 สตางค์ ดอกเบี้ยที่ได้ทำมาเป็นเงินทุนสำรอง และเก็บไว้ทำกิจกรรมภายในกลุ่ม. . . (กมลลักษณ์ พลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

...ผม นายณัฐกร พิมสกุล ปัจจุบันเป็น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ส่วนตัวผมเองเคยทำฟาร์มเห็ดมาก่อน นานมากแล้วเหมือนกัน ตอนหลัง ๆ นี้ผมเปลี่ยนไปทำธุรกิจอย่างอื่น และหันมาทำงานการเมืองท้องถิ่น เลยกเห็ดไป. . . ผมเป็นที่ปรึกษาให้กับศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงของตำบล และเป็นผู้ประสานงานกับเกษตรตำบล กรณีมีปัญหาต่าง ๆ ก็ช่วยประสานงานกับทางราชการ กลุ่มเกษตรต่าง ๆ เพื่อหาข้อมูลข่าวสาร และหาแนวทางแก้ไขกรณีเกิดอุปสรรคปัญหา เพื่อให้กลุ่มอยู่รอด และดำเนินการไปอย่างราบรื่น. . . ในด้านงบประมาณ ทางอบต. มีนโยบายส่งเสริมกลุ่มอาชีพของชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้อยู่แล้ว โดยจะประสานงานกับราชการเพื่อของบประมาณสนับสนุนกลุ่มอาชีพ การนำเสนอจะเป็นรายโครงการเสนอเข้าวาระ

การประชุมสภา อบต. จำนวนงบประมาณจะพิจารณาตามประเภท ขนาด และความจำเป็นของโครงการ ซึ่งกิจกรรมการเพาะเห็ดฟางของศูนย์เรียนรู้ฯ นี้ ก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทาง อบต. ได้ให้การสนับสนุน. . . (ณัฐกร พิมสกุล, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนนี้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดฟาง และเป็นจุดสาธิตที่ขยายโรงเรียนผลิตออกไปมากขึ้น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร และจาก อบต. มาบโป่ง จึงทำให้กลุ่มมีการพัฒนาไปอย่างเข้มแข็ง และการที่ได้เป็นจุดสาธิตของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ก็ยังทำให้เป็นที่รู้จักต่อสาธารณะ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีแก่เพื่อนเกษตร

กลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้จะเป็นลักษณะที่สมาชิกมีความผูกพันทางจิตใจ รักใคร่สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะผสมระหว่าง กลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ กล่าวคือ เมื่อเป็นกลุ่มเพาะเห็ดฟาง จะเห็นถึงความเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเป็นกันเอง ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบที่แน่นอนตายตัวในการอยู่ร่วมกัน หากแต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงแล้ว ก็จะมีภาพลักษณ์ที่มีแบบแผนเป็นทางการมากขึ้น มีการประชุมศูนย์ฯ ตามวาระที่นัดหมาย มีกฎระเบียบ แบบแผน มีการแบ่งงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก เป็นต้น หากแต่แท้จริงแล้วก็ได้ทำให้การเป็นตัวตนของสมาชิกมีความแตกต่างไปจากวิถีของเกษตรพื้นบ้านเท่าใดนัก

การรวมกลุ่มของเกษตรกรนั้นช่วยสร้างสัมพันธภาพ ความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกในกลุ่มได้รู้จักเสียสละ กล้าแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมกับคนหมู่มาก ดังที่สมาชิกได้กล่าวไว้ว่า

. . .การรวมกลุ่มทำให้ผมรู้จักคนเยอะขึ้น มีเพื่อนมาก บางทีก็รู้จักกับกลุ่มเพาะเห็ดด้วยกันจากต่างอำเภอ ต่างจังหวัด จันทบุรี ระยอง แปรจิว ก็รู้จักคนเยอะขึ้น ได้เพื่อน ได้ความรู้ เวลามีปัญหาจะมาประชุมกัน พูดคุย วางแผน แก้ปัญหาพร้อมกัน สำหรับตัวเองตอนนี้เป็นประธานกลุ่มยิ่งต้องใส่ใจทุกปัญหา รับฟังทุกเรื่อง จริง ๆ แล้วปัญหาในกลุ่มผมก็มีไม่มาก แค่เรื่องผลผลิตไม่ดีในบางครัวเรือน อบเห็ดไม่ขึ้น มีเชื้อรา หรือไม่ก็ปัญหาเงินทุนไม่เพียงพอ เราก็จะมารวมตัวกันเพื่อประชุมปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนในที่ประชุมแล้วช่วยกันคิดหาทางแก้ไข ต้องดูปัญหาว่าเกิดจากอะไรแล้วช่วยกันแก้. . . (ชัชยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... การรวมกลุ่มทำให้ผมมีรายได้เพิ่มขึ้น ด้วยการนำวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะเห็ดมาขาย เช่น พวกขี้ฟ้าย ฮอร์โมน เชื้อเห็ดฟาง อาหารเสริม ปุ๋ยยูเรีย อุปกรณ์ครบชุดที่จำเป็นต้องใช้ ผมก็จัดหาเป็นตัวแทนจำหน่ายให้กับสมาชิกในกลุ่มในราคาถูกอ้อมเขา... (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... พูดถึงว่าเข้ากลุ่มแล้วได้ประโยชน์อะไรนี่นะ ฉันมาเป็นสมาชิกกลุ่มก็รู้สึกตัวเองหูตากว้างไกลขึ้น รู้จักคนนั้นคนนี้ เอาเห็ดไปส่งก็รู้จักไปเรื่อย ยิ่งเวลามีประชุม ที่ทางเกษตรเค้ามามีความรู้ได้ ความรู้ดี เค้ามอบรมให้ ก็ผลักดันไปกับสามี เค้าให้ทำนู่นทำนี่ บางทีก็พาไปดูกลุ่มอื่น ๆ เวลาเมื่อไรประธานเค้าก็ชวนไปนั่งคุยกัน ปรึกษากัน ก็ดีนะ มีอะไรช่วยเหลือกันตลอด อย่างน้อยก็รู้สึกว่ามันมั่นคง ทำอะไรกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ไม่เสี่ยงคนเดียว... (เพลิน จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... ผมเป็นสมาชิกในกลุ่มเพาะเห็ด ก็ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่อะไรเป็นพิเศษ เพียงแต่เวลาเค้าประชุมกันเราก็ไปไม่เคยขาด ร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม กับศูนย์เรียนรู้อยู่เสมอจริง ๆ แล้วการรวมกลุ่มนี่ดีนะ พูดคุยกันเราก็ได้ความรู้ เกษตรเค้ามอบรมเราก็ได้ความรู้ ได้เพื่อน แลกเปลี่ยนข่าวสารกัน ผมว่ามีผลดีมากกว่าผลเสีย ยิ่งในกลุ่มเพาะเห็ดนี่สมาชิกไม่มีปัญหากันเลย ถ้าจะมีก็เรื่องปัญหาในการเพาะเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น เกิดเชื้อรา เห็ดดอกไม่โต ออกดอกน้อย อะไรแบบนี้ ส่วนคนในกลุ่มดีไม่มีปัญหา... ส่วนเรื่องการตลาด รายได้ต่าง ๆ ก็ไม่แย่งกัน ใครส่งมากได้มาก ใครไม่วางหรือวันนั้นได้เห็ดน้อย ก็ฝากกันไปส่งที่ตลาดได้ ช่วยเหลือเอื้ออาทรกันดี เพราะเราอยู่กับแบบพี่น้อง... (ธานินทร์ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าแรงจูงใจ หรือผลจากการรวมกลุ่มนั้น มีหลากหลายวัตถุประสงค์ อาทิเช่น ทำให้ได้ความรู้ มีเพื่อนมากขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดความมั่นคงและมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงในการประกอบอาชีพ นี่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์เราก็กังคังต้องการความมั่นคงปลอดภัยอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะดำรงไว้ซึ่งชีวิตของตน และมนุษย์ยังคงมีความต้องการสังคม เพราะต้องการให้ตนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม ทำให้ตนรู้สึกว่าตนเป็นคนที่มีคุณค่าและมีพวกพ้อง ดังนั้น กระบวนการกลุ่มจึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่สามารถช่วยให้สมาชิกสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ เกิดการเรียนรู้เสริมพลังอำนาจ และมีอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มหรือบุคคลอื่นได้ อันเป็นหนทางที่นำไปสู่การพัฒนาคนและชุมชนได้ต่อไป

ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2545–2547)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กลุ่มยุวเกษตรกรได้พัฒนาขึ้นเป็น กลุ่มส่งเสริมอาชีพ การเพาะเห็ดฟางได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 100,000 บาท มาเป็นทุน หมุนเวียนภายในกลุ่ม จากนั้นเมื่อสมาชิกได้มีการขยายโรงเรือนผลิตรายออกไปมากขึ้น และพัฒนาจน เป็นอาชีพหลัก กลุ่มเริ่มเป็นที่รู้จักของตลาด และมีปริมาณความต้องการผลผลิตเพิ่มมากขึ้น สมาชิกต้องนำผลผลิตมารวมกันส่งเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด จึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อการค้า โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มส่งเสริมการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนเพื่อการค้า” แต่จะเป็นลักษณะของการรวมตัวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการเป็นแบบอย่างของจุดสถิติทาง การเกษตร และเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มในด้านการตลาด แต่จะไม่เกี่ยวข้องกับรายได้และ ผลประโยชน์ เพราะสมาชิกยังคงยอมรับในข้อตกลงที่ว่าใครทำอะไรได้มาก ครัวเรือนไหนมีรายได้มาก น้อยอย่างไร จะคิดจากจำนวนผลผลิตที่นำมารวมกันส่งภายในกลุ่ม

... ประมาณ พ.ศ. 2545- 2547 กลุ่มได้พัฒนามาเป็นกลุ่มส่งเสริมการเพาะเห็ดฟาง เพื่อการค้า โดยพื้นฐานเกษตรกรตำบลผู้ดูแลกลุ่มจะส่งเรื่องรายงานไปยังอำเภอ อำเภอ ส่งไปยังจังหวัด จังหวัดส่งไปยังกรมฯ เพื่อรายงานความคืบหน้าและพัฒนากิจการของ กลุ่มว่ากลุ่มยุวเกษตรกรได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เนื่องจากสมาชิกมี อายุเกิน 25 ปี และเมื่อกลุ่มเป็นที่รู้จัก พัฒนาจนเข้มแข็ง จึงเปลี่ยนเป็นกลุ่มส่งเสริมเพื่อ การค้า ซึ่งจะได้เป็นแบบอย่างให้เกษตรกรในพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป ... (กมลลักษณ์ ปลอดภัย, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

... กลุ่มเพาะเห็ดฟางที่นี่ไม่เหมือนกลุ่มการเกษตรที่อื่น ๆ ตรงที่ ไม่ได้รวมตัวกัน เพื่อผลประโยชน์ แต่เค้ารวมตัวกันเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพื่อให้ครอบครัวอยู่รอด และเมื่อกลุ่มได้เข้ามารวมเป็นจุดสถิติในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ทำให้ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ยังมีคนมาศึกษาดูงานก็ยิ่งเป็นที่รู้จัก เท่ากับเป็น การประชาสัมพันธ์ไปในตัว เป็นการส่งเสริมการตลาดให้สมาชิกบางครอบครัว สามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้ ... (กมลลักษณ์ ปลอดภัย, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

ผู้ศึกษาได้มีโอกาสสัมภาษณ์นายสามารถ ชื่นวงศา เกษตรอำเภอบางพาทอง ซึ่งกล่าวว่า ได้มารู้จักกลุ่มเพาะเห็ดฟางกลุ่มนี้ในช่วงที่กลุ่มดำเนินการช่วยเหลือตนเองได้อย่างเข้มแข็งแล้ว จึงได้ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มเติบโต เป็นที่รู้จักมากขึ้น

... ผม นายสามารถ ขึ้นวงศา ผมย้ายมาดำรงตำแหน่งเกษตรอำเภอพานทอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 คุณกมลลักษณ์ ปลอดภัย ซึ่งเป็นนักส่งเสริมวิชาการเกษตร 6 ว. ได้มาเชิญผมเป็นที่ปรึกษาให้กับทางศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ทำให้ได้รู้จักเกษตรกรหลากหลายกลุ่ม โดยกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนนับว่าเป็นกลุ่มที่มีความโดดเด่น และมีผู้สนใจมาศึกษาดูงานมากมาย ผมได้เห็นความตั้งใจของสมาชิกในการที่จะพัฒนากลุ่มให้เข้มแข็ง จึงได้ให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ เพื่อสร้างช่องทางในการให้กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางสำนักงานเกษตรอำเภอพานทอง และสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี จัดขึ้น โดยให้ประธานหรือผู้แทนกลุ่มได้ร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่ได้จากกลุ่มต่อสาธารณะ เพื่อให้กลุ่มเกิดความภาคภูมิใจ เป็นการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำ และเป็นแบบอย่างของกลุ่มอื่น ๆ ได้... (สามารถ ขึ้นวงศา, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

ช่วงที่ 4 (พ.ศ.2548–2550)

เป็นช่วงที่กลุ่มเพาะเห็ดฟางพัฒนาจนเข้มแข็ง สมาชิกแต่ละครัวเรือนมีการขยายโรงเรือนออกไปทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดความมั่นคงในชีวิต บางครัวเรือนเริ่มมีเงินออมจากที่เคยมีภาระหนี้สิน สภาพความเสี่ยงอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจลดลง จนสมาชิกบางครัวเรือนหันมาเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว และที่น่าชื่นชมคือ กลุ่มสามารถเป็นแบบอย่างแก่กลุ่มอื่น ๆ ได้ ภายใต้การนำทีมของเกษตรกรผู้ริเริ่มในการทำอาชีพนี้ อย่าง นายชัยยา มงคลศิลป์ และนายชาติ จันสมปอง โดยมีนางกมลลักษณ์ ปลอดภัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เป็นพี่เลี้ยงผู้ให้คำแนะนำและดูแล จนกระทั่งกลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้กลายเป็นจุดสาธิตทางการเกษตรที่โดดเด่น ส่งผลทำให้ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่งได้รับรางวัลทั้งระดับจังหวัด และระดับภาคตะวันออก กล่าวคือ ในปี 2548–2550 กรมส่งเสริมการเกษตรได้เน้นให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เป็นกลไกในการทำงานเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล โดยมีการจัดประกวดศูนย์บริการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของศูนย์ฯ และเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งในการประกวดได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับจังหวัด ระดับเขต (ภาค) และระดับประเทศ สำหรับเกณฑ์การตัดสินในการประกวดจะเน้นผลงาน 5 ประเด็นหลัก คือ

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมายถึง การมีความคิดริเริ่ม หรือการเป็นผู้นำในการปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตัวสมาชิกศูนย์บริการฯ กลุ่ม ชุมชน สังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาในเชิงกิจกรรมดีเด่นด้านการปฏิบัติงาน การประชาสัมพันธ์ การบริการ ด้านการประโยชน์สมาชิก เป็นต้น

2. ความสามารถในการบริหารและการจัดการศูนย์ฯ หมายถึง ความสามารถของคณะกรรมการในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และยั่งยืน มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ พิจารณาจากความเป็นระบบยั่งยืนและต่อเนื่องในการบริหารจัดการกลุ่มในด้านต่าง ๆ โดยพิจารณาในเชิงความสามารถในการกำหนดระเบียบข้อปฏิบัติให้คณะกรรมการและสมาชิกศูนย์ฯ ปฏิบัติตามได้ ความสามารถในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ความสามารถในการดำเนินงานของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการสร้างเครือข่าย ความสามารถในการวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา และการเพิ่มศักยภาพของศูนย์ฯ การประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

3. บทบาทและการมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น บริหารจัดการ การได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในการดำเนินงานและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ โดยพิจารณาจากบทบาทของสมาชิกในเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง (เวทีชาวบ้าน) บทบาทของสมาชิกและการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูล รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ด้านการเกษตร บทบาทของสมาชิกในการเป็นวิทยากร จุดสาธิต จุดถ่ายทอด เป็นต้น

4. ความมั่นคงและฐานะทางเศรษฐกิจของศูนย์ฯ หมายถึง ความเจริญเติบโต ความมั่นคง และความยั่งยืนของกลุ่ม ตลอดจนความเข้มแข็งทางฐานะการเงินที่เป็นผลมาจากการบริหารงานของคณะกรรมการ ความร่วมมือของสมาชิกและหน่วยงานภายนอก โดยพิจารณาจากความมั่นคงในด้านการบริหารจัดการศูนย์ฯ และกองทุนของศูนย์ฯ ความมั่นคงในด้านการให้บริการด้านการเกษตรแก่สมาชิกและผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง ความมั่นคงในการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

5. การทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การทำกิจกรรมของศูนย์ฯ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาจาก กิจกรรมที่ศูนย์ฯ ดำเนินการด้วยการใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสมาชิกและชุมชน ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรในตำบลส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จาก

การดำเนินงานของศูนย์ฯ รวมทั้งศูนย์ฯ ยังเป็นศูนย์กลางในการแจ้งข่าวสารให้ความช่วยเหลือทางด้านการเกษตรได้อีกด้วย

ดัชนีในการวัดผลจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ปรับปรุง โดยแต่ละอำเภอจะส่งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลร่วมเข้าประกวด ผลปรากฏว่าในกลุ่มดี ศูนย์บริการฯ ต. มาบโป่ง อ.พานทอง ได้คะแนนมากเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาเป็นศูนย์บริการฯ ต.ท่าบุญมี กิ่ง อ.เกาะจันทร์ และศูนย์บริการฯ ต.ห้วยกะปิ อ.เมือง ตามลำดับ กลุ่มปานกลาง ลำดับที่ 1 ได้แก่ ศูนย์บริการฯ ต.นามะตูม อ.พนัสนิคม อันดับที่ 2 ศูนย์บริการฯ ต.หนองเสือช้าง อ.หนองใหญ่ อันดับที่ 3 ศูนย์บริการฯ ต.วัดสุวรรณ อําเภอบ่อทอง ส่วนอันดับที่ 4 มีสองศูนย์บริการฯ ที่ได้คะแนนเท่ากัน คือ ศูนย์บริการฯ ต.หนองขาม อ.ศรีราชา และศูนย์บริการฯ ต.นาจ อ.ม อ.ม เ ที่ ย น อ.สัตหีบ สำหรับกลุ่มที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ ศูนย์บริการฯ ต.หนองปลาไหล อ.บางละมุง และศูนย์บริการฯ ต.คลองกิว อ.บ้านบึง ดังตารางสรุปผลการประกวดด้านล่างนี้

ตารางที่ 1

สรุปผลการประกวด การคัดเลือกศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
ทางการเกษตรประจำตำบลที่มีผลงานดีเด่นระดับจังหวัดปี 2550

ประเด็น	กลุ่มดี			กลุ่มปานกลาง					กลุ่มปรับปรุง	
	ห้วยกะปิ	มาบโป่ง	ท่าบุญมี	ศรีราชา	สัตหีบ	บ่อทอง	พนัสนิคม	หนองใหญ่	บางละมุง	บ้านบึง
ที่ตั้งศูนย์	C	B	A	c	d	e	b	a	F	F
บทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิก/ข้อมูล	C	B	a	c	d	e	b	a	F	F
คณะกรรมการ	B	A	C	e	c	a	b	d	F	F
งบประมาณ	B	A	C	e	d	b	a	c	F	F
ความคิดสร้างสรรค์ / กิจกรรมเด่น	B	A	C	d	e	a	c	b	F	F
คะแนน	18	23	19	10	10	16	20	19	F	F
ลำดับที่	3	1	2	4	4	3	1	2	F	F

หมายเหตุ: กลุ่มดี A = 5 B = 4 C = 3

กลุ่มปานกลาง $a = 5 b = 4 c = 3 d = 2e = 1$

จากผลการประกวด ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี เป็นศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่อยู่ในเกณฑ์ที่ได้คะแนนรวมสูงสุด ชนะเลิศเป็นอันดับที่ 1 เนื่องจากมีคุณสมบัติเข้าตามเกณฑ์การพิจารณาที่กล่าวมาข้างต้น เป็นศูนย์ ที่มีที่ตั้งเหมาะสม การคมนาคมสะดวก เป็นเอกเทศ มีจุดชาติแปลงเรียนรู้ ศูนย์แปรรูปของแม่บ้าน สามารถพัฒนาเป็นศูนย์กลางในการให้บริการแก่ชุมชนด้านต่าง ๆ ได้ในอนาคต ตัวศูนย์ฯ เองก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน เช่น เป็นศูนย์รวมความรู้ทางการเกษตร เป็นสถานที่ประชุม / ชุมนุม พบปะสังสรรค์ เป็นต้น แต่สิ่งที่ทางศูนย์ฯ ตำบลมาบโป่งต้องปรับปรุงเพิ่มเติมขึ้นได้แก่ ด้านการจัดเก็บข้อมูล ซึ่งปัจจุบันยังไม่เป็นหมวดหมู่เท่าใดนัก สำหรับกิจกรรมภายในศูนย์ฯ ก็มีหลากหลาย อาทิ การปลูกข้าวพันธุ์ดี การปลูกผักปลอดสารพิษ การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน การปลูกแก้วมังกร การปลูกกล้วยน้ำว้าทดแทนการปลูกอ้อยโรงงาน การปลูกต้นลิลาวดี การทำซอสพริก การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ การเลี้ยงปลาจะละเม็ดน้ำจืด การเลี้ยงนกเลิฟเบิร์ด และการวางระบบน้ำแบบสปริงเกอร์ โดยจะจัดทำเป็นแปลงทดลองจุดชาติ ซึ่งกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน ถือว่าเป็นจุดชาติที่โดดเด่นและน่าสนใจมากที่สุด เพราะมีนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่าง ๆ มาศึกษาดูงานอยู่บ่อยครั้ง รวมทั้งเป็นกิจกรรมชาติที่พัฒนาเป็นอาชีพหลักของสมาชิกกลุ่ม จนทำให้สมาชิกมีรายได้มากขึ้น มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในปัจจุบัน

. . . ในจังหวัดชลบุรี มีศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงที่ถือเป็นศูนย์หลักรวมทั้งสิ้น 10 ศูนย์ สำหรับอำเภอพานทอง โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง ถือได้ว่าเป็นศูนย์หลักในโครงการนำร่องของสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี ที่ได้รับยกย่องให้เป็นศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรดีเด่นของจังหวัดชลบุรี ประจำปี 2550 และได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการประกวดศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรดีเด่นในระดับกลุ่มจังหวัด 9 จังหวัด (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ นครนายก) เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2550 ซึ่งในฐานะที่พี่เป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรของตำบลมาบโป่งนี้ รู้สึกภูมิใจมากที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งและดำเนินงานภายในศูนย์ฯ มาโดยตลอด รางวัลที่ได้รับจะเป็นกำลังใจให้ คณะกรรมการศูนย์ฯ สมาชิกและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมแรงร่วมใจกันพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฯ นี้ให้เป็นประโยชน์

แก่เกษตรกรในตำบลมาบโป่งยิ่งขึ้นไป . . . (กมลลักษณ์ พลอดไปรง,
สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

หลังจากปี 2550 กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนกลายเป็นกลุ่มการค้าและ
จุดสถิติที่เข้มแข็ง เป็นแบบอย่างและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ตัวชี้วัดที่เห็นได้ชัดเจนคือ
คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกกลุ่ม แต่ละครัวเรือนมีรายได้มากขึ้น ฟังตนเองในเรื่องของ
ปัจจัยสี่ได้ เริ่มมีเงินออมจากที่เคยมีภาระหนี้สิน มีการขยายโรงเรียนผลิตเพิ่มขึ้น มีการต่อ
เติมที่อยู่อาศัย ซ่อมรถกระบะหรือรถจักรยานยนต์ไว้ใช้ส่งผลผลิตแก่ลูกค้าใกล้เคียงตามความ
จำเป็น ถึงแม้ว่าจะต่างคนต่างทำมาหากิน แต่ก็ยังคงถ้อยที่ถ้อยอาศัย เอื้ออาทรกันอยู่มิได้ขาด
ด้วยเหตุที่บ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน รู้จักและคุ้นเคยกันมานาน จึงช่วยเหลือเกื้อกูลรักใคร่กัน
เสมือนญาติพี่น้อง ซึ่งสิ่งนี้คือสิ่งสำคัญที่ยึดเหนี่ยวสมาชิกกลุ่มนี้ไว้

สำหรับความสัมพันธ์กับศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงนั้นเป็นไปอย่างหลวม ๆ
กลุ่มเพาะเห็ดฟางไม่ค่อยได้มีกิจกรรมร่วมกับศูนย์เรียนรู้ฯ มากเหมือนปีก่อน ๆ จากสภาพ
ความจริงที่ปรากฏพบว่า ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงนี้เจียบเหงาลงไปมาก ค่อนข้างนิ่ง
ไม่ค่อยมีเกษตรกรนักศึกษาหรือประชาชน ให้ความสนใจมาศึกษาดูงานเท่าใดนัก จุดสถิติ
ทางการเกษตรอื่น ๆ แทบจะไม่มีพัฒนาการ คงเหลือแค่เพียงแปลงสาธิตทางการเกษตรบางส่วน
ให้เห็นเท่านั้น ด้วยเหตุที่สมาชิกต่างต้องไปประกอบอาชีพหลักของตนเอง จึงทำให้การพบปะ
และร่วมกิจกรรมในศูนย์เรียนรู้ฯ กลายเป็นแบบนาน ๆ ครั้งในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ
หากแต่กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนนั้นมีพัฒนาการไปในทางตรงกันข้าม จากเมื่อครั้งที่
สมาชิกรวมตัวเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพ เป็นจุดสถิติของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง กลุ่มเพาะ
เห็ดฟางก็เป็นที่รู้จักมากขึ้นเรื่อย ๆ มีผู้สนใจมาศึกษาดูงานมิได้ขาด กลายเป็นจุดสถิติและ
กลุ่มการค้าที่เข้มแข็ง มีความเสี่ยงน้อย เหตุที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะว่า ถึงแม้ผลผลิตของกลุ่มเพาะ
เห็ดฟางมีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดมาก แต่สมาชิกกลุ่มยังคงประกอบอาชีพอย่างพอเพียงตาม
อัตภาพตามกำลังที่ฟังจะทำได้ การที่มีการตลาดดีมิได้ทำให้สมาชิกกลุ่มต้องเร่งขยายโรงเรียน และเร่ง
เพาะผลผลิตออกมาตามกระแส บทบาทของผู้นำกลุ่ม คือ นายชัยยา มงคลศิลป์ ที่สร้างความ
เปลี่ยนแปลงให้กับชีวิตตนเอง จนเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สมาชิก ผนวกกับ
ประสบการณ์ที่เคยพบกับสภาพความล้มเหลวในการประกอบอาชีพอื่นในอดีต ทำให้สมาชิกเกิด
แนวคิดคล้ายตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ให้
ยึดความพอดี พอประมาณ เพื่อจะได้มีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ทำให้เป็นการลดความ
เสี่ยงลงได้มากในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 5

ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพาะเห็ดฟาง กับกิจกรรมอื่น ๆ ภายในศูนย์
เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง รวมทั้งความสัมพันธ์
กับเครือข่ายเพาะเห็ดฟางกลุ่มอื่น ๆ

ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ได้ยึดแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินงานด้วยเช่นกัน ดังบทสัมภาษณ์

... การเพาะเห็ดฟางของพวกผม ดำเนินไปในลักษณะที่ ทำแบบเท่าที่พอทำได้ ค่อย ๆ ขยายโรงเรียนไปแบบค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ โต เมื่อก่อนผมก็เริ่มต้นแค่ 2 โรงเรียน ขยายไปเรื่อย ๆ จนมีเกือบ 20 โรงเรียน ไม่รีบร้อน ลงทุนเริ่มต้นแบบพอประมาณ ไม่ผลิผลาม ได้กำไรมาผมก็มีทุนทำต่อ คือทำให้เกิดความเสี่ยงน้อยที่สุด แรก ๆ ผมยังไม่มีตลาด ผลผลิตได้มากก็เก็บไว้กินเองบ้าง แจกญาติพี่น้องบ้าง พอหาตลาด ได้ก็ทยอยส่ง จนมีลูกค้าประจำ... ถ้าพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ผมว่าเป็นแนวคิดที่ดีมากเลย ทำให้ได้คิดว่าเราต้องช่วยเหลือตัวเอง จะรอใครมาช่วยก็คงลำบาก ช่วยตัวเองเพื่อความอยู่รอด พอเราทำได้ คนอื่น ๆ ก็ทำบ้าง เขาแบบอย่าง ผมก็ช่วยแนะนำ บอกต่อตามที่ผมรู้... (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... ตั้งแต่ผมมาเพาะเห็ดในโรงเรียน ทำให้ผมมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น เลี้ยงครอบครัวได้ ผมพึ่งพอใจมาก เพราะผมทำเป็นค่อยเป็นค่อยไป ไม่โลภ ผมเคยล้มละลายแทบไม่มีที่จะอยู่ ตอนนั้นทุกข์มาก เพราะทำรับเหมาคิดว่าจะรวยเร็ว แต่ผมคิดผิด พอเศรษฐกิจไม่ดี ก็ไปไม่รอด... ในหลวงท่านสอนว่าให้รู้จักพอประมาณ ผมว่าน่าคิดนะ ถ้าเรารู้จักประมาณตัวเอง รู้จักพอ ชีวิตมันก็มีความสุข ตอนนั้นผมก็ทำไปเรื่อย ๆ สร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง เลี้ยงลูก ๆ ให้ดี ด้วยอาชีพนี้ ถึงอนาคตเศรษฐกิจจะเป็นยังไง ผมว่าการทำการเกษตรในครัวเรือนแบบนี้ ทำให้เราอยู่ได้... (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... ถ้าจะพูดถึงว่าการเพาะเห็ดนั้นสอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงอย่างไร ฉันก็ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไรมากนัก ชาวบ้านอย่างเรา ๆ แค่ทำอาชีพที่พอดี ๆ ไม่ทำอะไรเกินตัว ฉันก็ว่าน่าจะเข้าข่ายพอเพียงได้ คือเรารู้จักพอ ไม่ฟุ้งเฟ้อตามคนอื่นเขา เราอยู่ของเราได้แบบไม่เดือดร้อน ไม่เบียดเบียนใคร ก็เคยดูในทีวี ในหลวงท่านก็สอนแบบนี้ ซึ่งทุกวันนี้เราก็มีความสุขดี... (ดอกด้าย จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... กับแนวคิดแบบพอเพียงนี้ ฉันก็ได้ยินมานะ เวลาไปประชุมพวกเกษตรกรเค้าก็พูดกันว่า เป็นแนวทางของในหลวงท่าน ก็ดี พอมี พอกิน ทุกวันนี้ก็ไม่ได้ฟุ้งเฟ้ออะไร เมื่อก่อนเราไม่ค่อยมี ถึงเดี๋ยวนี้เราจะดีขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะฟุ่มเฟือย กลัวเหมือนกัน ตอนนี่เศรษฐกิจบ้านเรามันไม่ค่อยดี ข้าวของแพง แคะทำไปใช้ไป พออยู่ได้ไม่ขัดสนก็ดีที่สุดแล้ว และเราก็ไม่ได้ไปสร้างความเดือดร้อนให้ใคร... (เพลิน จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... การประกอบอาชีพของผมก็เป็นแบบทำไปใช้ไป แบบพอมีพอกินครอบครัวไม่เดือดร้อนหนี้สินก็มีบ้าง เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านที่ผมกู้มาทำทุนเพาะเห็ด ไม่มีหนี้นอก ระบบ ผมก็ทำไปส่งกองทุนไปเรื่อย ๆ แบบสบาย ๆ ไม่กดดันอะไร บ้านเราอยู่ได้ตามกำลังของเรา ไม่เดือดเนื้อร้อนใจผมก็พอใจ... ตรงจุดที่ผมบอกว่ากลุ่มเห็ดเราอยู่กันแบบพี่แบบน้องนี่ก็เป็นอย่างที่เป็นในหลวงท่านว่า ให้รัก สามัคคีกัน อยู่แบบพอกินพอใช้ มันก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้... (ธานินทร์ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

บทสัมภาษณ์ข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ส่งผลต่อแนวคิดและแนวปฏิบัติของสมาชิกอย่างยิ่ง อาทิเช่น การรู้จักพอประมาณ กินใช้เท่าที่พอมีโดยไม่เบียดเบียนใคร แต่เมื่อมีความพร้อมที่จะต้องขยับขยายให้มีความเจริญก้าวหน้า สมาชิกก็จะค่อย ๆ คิด ค่อย ๆ ทำ เจริญเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป แม้รายได้จะมากขึ้นหากแต่สมาชิกยังเข้าใจที่จะเรียนรู้ว่าจะต้องไม่ฟุ้งเฟ้อตามกระแสจึงจะอยู่รอดกับสังคมปัจจุบัน แนวปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” นี้สอนให้สมาชิกมีทางออกของการแก้ปัญหาในเบื้องต้น เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่ช่วยให้สมาชิกอยู่รอด และสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งชีวิตก็พบกับความสุขในแบบที่เรียบง่าย

ผู้นำท้องถิ่น และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ได้กล่าวว่า การเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างมาก เพราะส่งเสริมความเป็นอยู่แบบพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี รวมถึงเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม จึงนับได้ว่าเป็นอาชีพที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่เกษตรกรได้มากอาชีพหนึ่ง

... ผมคลุกคลีอยู่กับกลุ่ม 5-6 ปี แล้ว ทำให้ได้ทราบว่า การทำการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนนี้ เป็นอาชีพที่สอดคล้องกับแนวเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องจากรว่าเป็นอาชีพที่สามารถทำได้ในครัวเรือน สร้างรายได้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีงานทำ โดยไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน สะดวก ไม่ต้องย้ายถิ่นฐาน สามารถดูแล

ครอบครัวควบคุมไปได้ด้วย เสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่น
 ในครอบครัว ยิ่งเดี๋ยวนี้มีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เป็นแบบอย่างการรวมกลุ่มที่ดี
 ก็ยิ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงท่านมาก ผมเป็นรอง
 นายฯ พอที่จะศึกษาเรื่องนี้มาบ้าง รู้ว่า ไม่ใช่แค่พอมีพอกินพอประมาณ แต่ต้อง
 มีความรู้คู่คุณธรรมด้วย เมื่อกลุ่มมีความชำนาญ มีประสบการณ์มากขึ้น ก็มี
 นักศึกษาและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มาขอคูงานและมาขอเรียนรู้อีก นับว่าเป็น
 วิทยาทานอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ มีความรู้เพิ่มขึ้น. . . (ณัฐกร
 พิมพ์กุล, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2551)

. . . ตามความเห็นของพี่ คิดว่า แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ท่าน
 ทรงมีพระประสงค์จะให้เกษตรกรทำมาหากินเพียงให้เพียงพอต่อการบริโภค
 ในครัวเรือนก่อน ถ้าเหลือจึงเอาไปขาย ซึ่งกลุ่มเห็ดเราก็เริ่มแบบนี้ แต่ละบ้านผลิตกัน
 ได้ไม่มากนัก แต่พอเลี้ยงตัวเองกันได้ พอเริ่มมีความชำนาญมากขึ้น มีรายได้ มีทุนรอน
 มากขึ้น จึงค่อยขยายขยายมาเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน มันทำให้ครอบครัวมีความมั่นคง
 มากขึ้น กับสภาพสังคมปัจจุบันที่เป็นแบบที่เราได้เห็นกันอยู่ว่าข้าวของแพงขึ้นทุกวัน
 บ้านเมืองก็ไม่ค่อยสงบสุข ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมเยอะ บางพื้นที่เจอภัย
 ธรรมชาติด้วยซ้ำ การที่เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง และอยู่รอด
 ได้นี้ก็ถือว่ามีภูมิคุ้มกันที่ดี ดังที่ในหลวงท่านทรงเคยตรัสไว้. . . (กมลลักษณ์
 ปลอดภัย, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

. . . ผมว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงทำให้กลุ่มนี้อยู่รอดได้ เพราะกลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้เค้า
 เริ่มจากการคิด แล้วก็ทดลองทำจากเล็ก ๆ แล้วมันก็เห็นผลออกมา ค่อย ๆ พัฒนาไป
 ทีละขั้น มันลดความเสี่ยงได้เยอะ เค้ามองเห็นถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ แล้วใช้
 ความสามารถของตัวเอง ทั้งประสบการณ์ ทั้งภูมิปัญญาที่มีอยู่ สร้างอาชีพเพื่อให้
 ครอบครัวอยู่รอด แต่ก็ยังไม่ลืมที่จะคำนึงถึงความสัมพันธ์ ความรัก และเอื้ออาทรกัน
 ในหมู่สมาชิก เครือญาติ ซึ่งเป็นจุดแข็งของการรวมกลุ่ม ผมมองว่าสิ่งนี้ทำให้กลุ่ม
 เข้มแข็ง และสามารถจะพัฒนากลุ่มได้กว้างขวางมากขึ้น. . . (สามารถ ชื่นวงศา,
 สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

จะเห็นได้ว่า ผู้นำท้องถิ่น และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ก็มีความเห็น
 เช่นเดียวกันว่า การเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนนั้น เป็นอาชีพที่สอดคล้องกับปรัชญา “เศรษฐกิจ
 พอเพียง” เช่นกัน กล่าวคือ เป็นอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้สมาชิกได้อย่างสม่ำเสมอ เสริมสร้าง

ความมั่นคง ลดความเสี่ยง ทั้งด้านเงินทุน สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งเป็นอาชีพที่ทำกันได้
ในกับครัวเรือน สร้างครอบครัวและชุมชนอบอุ่น และเมื่อมีการรวมกลุ่มเป็นจุดสาธิตทาง
การเกษตรก็ยิ่งมีความเข้มแข็งขึ้น จนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของผู้ที่สนใจได้

ส่วนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จตามพัฒนาการของกลุ่ม

จากการศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนนั้น
พบว่า มีปัจจัยหลากหลายประการที่มีส่วนส่งเสริมให้กลุ่มประสบความสำเร็จ สามารถจัดรูปแบบ
การดำเนินชีวิตได้อย่างพอดี พองาม เป็นการดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด สามารถอยู่ได้อย่างมี
ความสุข และมีแนวโน้มในทางที่ดีในอนาคต ซึ่งปัจจัยเหล่านั้น ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ผู้นำ
การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการ และการสนับสนุนจากภายนอก

1. สมาชิกในครอบครัว

สมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการดำเนินงานระยะเริ่มแรก เนื่องจากเป็น
ช่วงล้มลุกคลุกคลาน ลองผิดลองถูก อยู่ในภาวะเสี่ยง ไม่แน่นอนว่าจะไปรอดได้หรือไม่
ครอบครัวจึงเป็นกำลังใจและแรงงานสำคัญในการช่วยผลักดันอาชีพเพาะเห็ดฟางในระยะเริ่มแรก
ให้ประสบความสำเร็จ

... สมาชิกในครอบครัวของผมเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมความสำเร็จที่
เกิดขึ้น ผมไม่จำเป็นต้องไปจ้างแรงงานจากที่อื่น เราช่วยกันในครอบครัวแรก ๆ ก็
ขลุกขลักบ้าง แต่ก็ช่วย ๆ กันทำไป ไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่กันทำว่าเธอทำอย่างนั้น ฉันทำ
อย่างนี้ ถือว่าเป็นงานในครอบครัว ต้องช่วยกัน... (ชัชยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์,
23 กรกฎาคม 2551)

... ครอบครัวของผมจะทำงานแบบช่วยเหลือกัน เวลาเตรียมเพาะเห็ดฟาง ก็ช่วยกัน
เหยียบขี้ไผ่ คูลูกปุย ใส่อาหารเสริม ขึ้นชั้น จนถึงเก็บผลผลิต เรียกว่าช่วยกันทำทุก
ขั้นตอนถึงทุกวันนี้ผมจะเป็นตัวแทนจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ด้วย ผมก็ยังคงช่วยกันดูแล
โรงเรียนอยู่ เพียงแต่ช่วงกลางวันให้ภรรยาเฝ้าโรงเรียนอยู่ที่บ้าน ส่วนผมก็มาอยู่ที่
ร้าน... (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... บ้านผมช่วยกันทำ เพราะมีกันหลายคน ผมกับภรรยาเป็นหลัก พ่อกับแม่แกก็ช่วย
บ้าง ให้ทำเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่พอทำไหว ผมขอความรู้สักแบบนี้ อบอุ่นดี ดีกว่า

ตอนที่ผมเร่ร่อนออกไปรับจ้างทาสีมาก คนในบ้านผมก็มีความสุข สมาชิกในกลุ่มบ้านอื่น ๆ ก็เหมือนกันผมเห็นช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี ชาติเหลืออะไรก็บอกกันได้... (ธานินทร์ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

จากบทสัมภาษณ์จะเห็นว่า ครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนส่งเสริมความสำเร็จของสมาชิกเป็นอย่างดี สถาบันครอบครัวนับได้ว่าเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญในการที่จะช่วยเสริมสร้างกำลังแรงใจในการขับเคลื่อนการงานไปได้ด้วยดี เพราะหากกำลังใจเข้มแข็ง พลังกายย่อมแสดงออกอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน กลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้มีลักษณะความสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง มีความรักและเอื้ออาทรกันมาก โดยไม่คำนึงถึง “เพศภาวะ” ซึ่งก็คือความแตกต่างกันในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายและความเป็นหญิง กล่าวคือมิได้ยึดติดกับวิถีการคิดหรือ ความเชื่อในการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของหญิงชาย ทุก ๆ คน ทุกเพศ ทุกวัย สามารถทำงานร่วมกันได้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี สิ่งนี้ทำให้ความเป็นกลุ่มยิ่งทวีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

2. ผู้นำ

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงาน เป็นจุดรวมพลังของกลุ่มคุณภาพ และคุณลักษณะของผู้นำย่อมมีผลสะท้อนต่อวิธีการดำเนินงาน และผลงานของกลุ่ม จากการศึกษาพบว่าเกิดผู้นำใน 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้นำตามธรรมชาติ

ผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ นายชัยยา มงคลศิลป์ ซึ่งเป็นครัวเรือนต้นแบบในการเพาะเห็ดฟางของกลุ่ม ในระยะเริ่มแรกที่ยังไม่มีการรวมกลุ่ม นายชัยยาเป็นผู้ที่เริ่มเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริม จากการรับจ้างทาสี ทำนา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ต่อมาเมื่อเห็นว่ารายได้ดี มองเห็นช่องทางว่าการเพาะเห็ดฟางน่าจะมีแนวโน้มที่จะยึดเป็นหลักได้ ก็ศึกษาและลงทุนเพาะอย่างจริงจัง จนตนเองประสบความสำเร็จ เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความวิริยะ อุตสาหะ ของนายชัยยาเป็นอย่างดี เมื่อเกษตรกรรายอื่น ๆ จะลองเพาะเห็ดเป็นรายได้เสริมดูบ้าง นายชัยยาก็นำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำต่าง ๆ ถือว่าเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ของกลุ่มในระยะเริ่มแรกนี้

... เดิมผมมีอาชีพรับจ้างทั่วไป รับจ้างทำนา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ทาสี ทำเกือบทุกอย่างแล้วแต่จะมีคนจ้าง แต่ไม่ประสบความสำเร็จเลยสักอาชีพ พอตีช่วงนั้นมี

ประกวดหมู่บ้านดีเด่น ผมได้เห็นหมู่บ้านหนึ่ง ผมจำไม่ได้แล้วว่าหมู่บ้านอะไร เขามีการเพาะเห็ดฟางกัน เห็นผลผลิตเค้าดี ก็เลยคิดว่าจะลองทำบ้าง น่าจะดีลองทำดูเผื่อจะยึดเป็นหลักได้ เลยลองศึกษาวิธีการ ลองทำดู แรก ๆ ก็ขาดทุน แต่ผมก็ยังสู้ พอหาทุนได้อีกผมก็ลองทำใหม่ คราวนี้เริ่มได้บ้าง ทำไปเรื่อย ๆ ก็เริ่มดี เป็นที่น่าพอใจ ก็เลยทำมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบัน ขยายโรงเรือนมาเรื่อยตามทุนที่มีพอญาติ ๆ กับชาวบ้านแถวนี้เค้าเห็นผลผลิตดี ก็มาดูตัวอย่างแล้วเอาไปทำบ้าง โดยผมก็คอยบอกว่าจะให้ทำยังไง วิธีการแบบไหน เพราะผมลองมาก่อน... (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... ผมเคยประสบความล้มเหลว เป็นหนี้จนหมดตัว เรียกได้ว่าล้มละลาย พี่ชัยยาซึ่งมีศักดิ์เป็นพี่ชายเขาก็เห็นใจเลยชวนผมเพาะเห็ดฟาง ผมก็เห็นว่าพี่เขามีรายได้ดี เลยลองทำดู ตอนแรกผมไม่มีเงินทุนก็ช่วยพี่เขาทำ ได้ความรู้มาจากตรงนี้ก็เยอะ พอเริ่มมีทุนก็ลองทำของตัวเอง พี่ชัยยาเขาก็ช่วยเป็นที่เลี้ยงให้ เรียกว่าไม่ได้พี่เขาผมก็คงไม่ดีอย่างทุกวันนี้... (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... พี่ชัยยา เป็นคนนิสัยดีมาก ๆ เป็นที่รักของทุกคน เขาเหมือนเป็นผู้นำ ทำให้ญาติพี่น้องลืมนตาอ้าปากได้ เพราะเขาแนะนำ สอนเราหลายอย่างเกี่ยวกับการเพาะเห็ดขาดเหลืออะไรก็ช่วยเหลือ ถ้าไม่ได้พี่เขาบ้านเราก็แย่... (เพลิน จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

... สำหรับคุณชัยยา พี่มองเห็นว่าทางบ้านเค้ามีความพร้อม มีความเสียสละดี มีน้ำใจกับเพื่อนสมาชิก อีกทั้งเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ ยกตัวอย่างเช่น ช่วงแรก ๆ คุณชัยยาจะเป็นผู้ที่ไปแสวงหาจุดซื้อเชื้อเห็ดฟางที่ราคาถูก และสามารถซื้อเหมารวมมาเพื่อสมาชิกในกลุ่มได้ นอกจากนี้ยังเป็นคนที่สนใจใฝ่รู้ มักจะขอไปอบรมความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ แล้วก็ไม่หวงความรู้สามารถนำมาถ่ายทอดต่อได้ จุดนี้ทำให้ญาติพี่น้อง และเพื่อนสมาชิก รักเค้ามาก เห็นเค้าเป็นแบบอย่าง เวลาทำอะไร มักจะมาปรึกษาคุณชัยยาอยู่เสมอ... (กมลลักษณ์ ปลอดภัย, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

ผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้นำที่เกิดขึ้นมาเองจากการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน จนรู้จักนิสัยใจคอ เป็นผู้อุทิศตัวเพื่อส่วนรวม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญาความสามารถ และเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จากบทสัมภาษณ์จากสมาชิกข้างต้น แสดงให้เห็นว่านายชัยยา มงคลศิลป์ เป็นบุคคลต้นแบบในการเพาะเห็ดฟางของตำบลมาบโป่ง ตั้งแต่ระยะเริ่มแรกที่ยังไม่มี

การรวมกลุ่ม เป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะในการที่จะลองผิดลองถูกจนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จกับอาชีพเพาะเห็ดฟาง และเมื่อมองเห็นว่ามีรายได้ดี มีแนวโน้มที่จะยึดเป็นอาชีพหลักได้ ก็ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ต่อญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน อย่างเต็มที่ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึง ภาวะผู้นำตามธรรมชาติของนายชัยยาได้เป็นอย่างดี นายชัยยาจึงเป็นที่เคารพรักใคร่ของสมาชิก และคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

2. ผู้นำอย่างเป็นทางการ

ผู้นำอย่างเป็นทางการนี้ ได้แก่ นายชัยยา มงคลศิลป์ ในฐานะประธานกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี และนางกมลลักษณ์ ปลอดภัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว., เกษตรตำบลดีเด่นประจำปี 2549 กล่าวคือ

1) นายชัยยา มงคลศิลป์ ประธานกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน สมาชิกให้การยอมรับนับถือและไว้วางใจ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเพาะเห็ดฟางมาหลายปี มีความเสียสละให้แก่กลุ่มโดยการถ่ายทอดความรู้ แนะนำ เป็นที่ปรึกษา และให้สมาชิกใช้ที่ดินของตนในการสร้างโรงเรียนเพาะเห็ด

... คุณชัยยา เป็นประธานกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน มาตั้งแต่เริ่มแรกในการก่อตั้งกลุ่ม ประมาณ ปี 2541-2542 ตั้งแต่ก่อนที่มีการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วว่า คุณชัยยาเป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีน้ำใจ เป็นที่รักใคร่ของทุกคน คณะกรรมการและสมาชิกจึงลงมติเลือกเป็นประธานกลุ่ม ซึ่งก็เป็นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน... (กมลลักษณ์ ปลอดภัย, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

... พี่ชัยยาเขาเป็นคนเริ่มต้นเพาะเห็ดเป็นบ้านแรกในละแวกนี้ทำจนตั้งตัวได้ เขาดีตรงที่ช่วยเหลือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านให้ทำตามอย่าง ถ้าใครขาดเหลืออะไรก็ช่วยเป็นธุระจัดหา ไม่เข้าใจอะไรก็ช่วยแนะนำ มาดูแลให้ โดยไม่ได้คิดค่าจ้างค่าตอบแทน คนแถวนี้ นับถือพี่เค้ามาก โรงเรียนที่เห็น ๆ อยู่นี้ กว่าครึ่งก็ปลูกอยู่ในที่ของพี่เค้า ใครที่เพาะเห็ดได้แต่ยังไม่รีบไปส่งตลาด พี่เขาก็อาสาไปให้ รับฝากไป เป็นผู้นำที่ดี... (ดอกฝ้าย จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

2) นางกมลลักษณ์ ปลอดภัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว., เกษตรตำบลดีเด่นประจำปี 2549 เป็นผู้ริเริ่มในการก่อตั้งกลุ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยกำหนดให้กิจกรรมการเพาะเห็ดฟางเป็นจุดสาธิตภายใต้โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เป็นผู้ที้นำ

ความรู้และนโยบายจากกรมส่งเสริมการเกษตรมาถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรในตำบล เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ด้วยดี

. . . สำหรับตัวพี่เอง มาอยู่ที่ อ.พานทองตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เริ่มเข้าไปศึกษาทำความเข้าใจกลุ่มชนและชาวบ้าน แล้วจึงศึกษาว่ามีกิจกรรมทางการเกษตรใดที่มีแนวโน้มจะพัฒนาเป็นอาชีพเสริม หรือพัฒนาเป็นรายได้หลักของเกษตรกรต่อไปได้ ซึ่งตอนนั้นพี่ก็เห็นว่ามีเกษตรกรที่ทำการเพาะเห็ดฟางอยู่หลายครัวเรือน เพียงแต่ยังไม่ทำเป็นอาชีพหลักจริงจังนัก เป็นในลักษณะศึกษาและเรียนรู้กันเอง ทำเป็นรายได้เสริมจากการรับจ้าง และทำนา พี่เลยนำมาอบรมวิชาการเกษตรในนามกลุ่มยุวเกษตรกร ซึ่งคุณชัยยา คุณชาติ ก็เป็นสมาชิกในกลุ่มยุวเกษตรกรนี้ด้วย เมื่อกิจกรรมของกลุ่มยุวเกษตรกรดำเนินไปได้ดีในระดับหนึ่ง พี่ก็ประสานของทุนจากกรมส่งเสริมการเกษตรมา 100,000 บาท เพื่อให้เกษตรกรกู้มาลงทุนสร้างโรงเรือนรวมทั้งซื้ออุปกรณ์ในการเพาะเห็ด และมีการพัฒนามาเรื่อยจนถึงปัจจุบัน. . . (กมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำอย่างเป็นทางการข้างต้น มีลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดีทั้งสองท่าน สืบเนื่องจากการที่ นายชัยยา เป็นผู้ตามธรรมชาติที่สมาชิกให้การยอมรับนับถือ ทั้งในด้านความเสียสละ ความมีน้ำใจในการให้ความรู้ และบริจาคที่ดินแก่สมาชิกเพื่อปลูกสร้างโรงเรือน ส่วนนายกมลลักษณ์ ซึ่งเป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร หรือเกษตรตำบลจะเป็นผู้นำที่มีความรับผิดชอบตามหน้าที่การงานโดยรับเอานโยบายจากกรมส่งเสริมการเกษตรมาถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรในตำบล รวมทั้งหาแหล่งเงินทุนสนับสนุนผลักดันกลุ่มยุวเกษตรกรกลุ่มเล็ก ๆ ให้เติบโตพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าทั้งสองท่านนี้จะแตกต่างกันตรงที่มาก็ตาม หากแต่เป็นบุคคลสำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนตำบลมาบโป่งทั้งสิ้น

3. การมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของสมาชิกตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ จนถึงการร่วมลงมือกระทำ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างราบรื่น ผู้ศึกษาแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น

1. สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาเงื่อนไขของกลุ่ม

จากการศึกษา พบว่า เมื่อมีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมาให้ความรู้ พร้อมทั้งประสานงานกับราชการและท้องถิ่นในการร่วมสนับสนุน จึงตกลงใจที่จะรวมเป็นกลุ่มเพาะเห็ดฟางอย่างเป็นทางการ และยินดีเป็นจุดสาธิตให้แก่ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบป่อง และกำหนดกฎกติกาให้เหมาะสมกับกลุ่ม เช่น การกำหนดให้ผู้ต้องการกู้เงินมีสิทธิกู้เงินคนละเท่า ๆ กัน คือ คร่าว ๆ 25,000 บาท ในการนำไปสร้างโรงเรือนและซื้อวัสดุอุปกรณ์ แม้ว่าบางคนจะต้องการกู้มากกว่านั้นก็ตาม เพื่อเป็นการแบ่งโอกาสให้สมาชิกทุกคนที่ต้องการกู้ให้ได้รับสิทธิกู้อย่างเสมอภาค ซึ่งการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางเงื่อนไขเช่นนี้ ทำให้สมาชิกทุกคน และผู้พิจารณาเงินกู้ไม่รู้สึกลำบากใจในการตัดสินใจว่าใครจะกู้มากน้อย และไม่มีใครที่มีอภิสิทธิ์เหนือใคร ทุกฝ่ายต่างก็ยอมรับด้วยดีเพราะเป็นกติกาที่สมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นเอง

2. สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมหารือในรูปแบบที่เป็นทางการ

จากการศึกษา พบว่า ในระยะ 1-2 ปี แรกของการรวมกลุ่ม สมาชิกจะมีการนัดประชุมกันในวันอังคารสัปดาห์แรกของทุกเดือน เพื่อปรึกษาหารือกัน เพื่อไต่ถามทุกข์สุข และเพื่อให้สมาชิกทราบข้อมูลข่าวสารจากตัวแทนสมาชิกที่ไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ บางเดือนอาจมีการประชุมร่วมกันกับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นภายในศูนย์ฯ ตลอดจนรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไข

. . . ผมมีส่วนร่วมในการหาข้อมูลมาให้กับกลุ่ม โดยการไปศึกษาดูงานเพาะเห็ดมาหลายที่ เช่น บางบัวทอง สระบุรี อยุธยา ผมจะเก็บข้อมูลมาเพื่อพัฒนาเทคนิคการเพาะเห็ดให้สมาชิกได้ผลผลิตมากขึ้น เช่น ลักษณะของโครงสร้างโรงเรือนที่เก็บความร้อนไม่ดี อุณหภูมิในการอบไม่ทั่วถึง การป้องกันเชื้อราที่จะเกิดกับเห็ด เป็นต้น แล้วมานำเสนอที่ประชุมเพื่อปรับปรุงกลุ่ม . . . (ชาติ จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

. . . สำหรับบทบาทในกลุ่ม ฉันก็ไม่ได้มีตำแหน่งอะไร เพียงแต่เราเป็นสมาชิกกลุ่ม มีประชุม มีข่าวสารอะไรเราก็ไปร่วมด้วยไม่เคยขาด บางทีก็ช่วยเตรียมเอกสารแจกตอนประชุม เป็นตัวแทนไปประชุมร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในศูนย์เรียนรู้ฯ ช่วยนำเสนอ ช่วยออก

ความเห็น ในเวลาที่ประธานต้องการความเห็นชอบจากสมาชิก . . . (ดอกฝ้าย
จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

การมีส่วนร่วมในรูปแบบที่เป็นทางการนี้ เป็นการปลุกจิตสำนึกของสมาชิก
ภายในกลุ่มว่าตนสมควรมีบทบาทหรือทำหน้าที่อย่างไร ถึงแม้ว่าจะช่วยอะไรได้ไม่มากนัก แต่
อย่างน้อยการเข้าร่วมประชุมทุก ๆ ครั้งไม่เคยขาด หรือแม้กระทั่งการช่วยเหลือกลุ่มเล็ก ๆ น้อย ๆ
ตามกำลังความสามารถก็ถือว่าได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มแล้ว

3. สมาชิกมีส่วนร่วมในการประชุมหรือในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ

จากที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า 1-2 ปีแรก กลุ่มจะมีการนัดประชุมร่วมกันใน
วันอังคารสัปดาห์แรกของทุกเดือน หลังจากนั้นต่อมาพบว่ามีการประชุมพบปะหารือกันบ้าง
แต่จะไม่มีกำหนดวันแน่นอน เนื่องจากเงื่อนไขเวลาของการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพ
เสริมของสมาชิกทำให้มีเวลาว่างไม่ตรงกัน จึงไม่ค่อยได้มาร่วมประชุมได้อย่างพร้อมเพรียง บางคน
ต้องไปส่งเห็ดตามตลาด เพราะผลผลิตได้มากขึ้น จึงขายส่งตามตลาดนัดด้วย บางคนติดประกอบ
อาชีพหลักเช่น รับจ้าง สวโรงงาน เลี้ยงปลา ค้าขาย ส่งเชื้อเห็ด ฯลฯ ข้อจำกัดของการประชุมใน
ช่วงแรกจึงค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนไปตามความสะดวก และความพร้อมเพรียงของสมาชิก จนมา
ระยะหลัง ๆ กลายเป็นการประชุมแบบไม่เป็นทางการในลักษณะนั่งคุยกันยามเย็น รับประทานอาหาร
ดื่มเหล้าสังสรรค์กัน ซึ่งสิ่งนี้ไม่ได้เป็นปัญหากับกลุ่มแต่อย่างใด เพราะสมาชิกต่างมี
ข้อตกลงกันเช่นนี้ ใครว่างจากงานเย็น ๆ ก็ให้มานั่งคุยกัน รับประทานอาหารร่วมกัน ลักษณะ
เช่นนี้ทำให้สมาชิกสามารถมีเวลาไปทำงานของตนได้ โดยไม่รู้สึกรู้สึกรัดอกใจ หรือลำบากใจ

4. การเรียนรู้

การเรียนรู้ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ไป
ในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกหัด ฝึกฝน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้
เพื่อทำ เพื่อเป็น เพื่ออยู่ร่วมกัน และเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ผู้ศึกษาจึงได้แบ่ง “ระดับ
การเรียนรู้” ออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การเรียนรู้ระดับปัจเจกบุคคล เห็นได้จากการที่นายชัยยา และนายชาลีลองผิด
ลองถูก จนได้เรียนรู้ว่า ฝ้าย เหมาะที่จะนำมาเป็นวัสดุในการเพาะเห็ดได้ผลผลิตดีกว่า ฟาง

. . . จากประสบการณ์ที่ผมยึดอาชีพเพาะเห็ดฟางมาหลายปี ทำให้ทราบว่า หาก
เพาะในโรงเรือน ต้องใช้ฝ้ายเป็นวัสดุในการเพาะจะได้ผลผลิตดีกว่าใช้ฟาง แรก ๆ ที่
เริ่มเพาะกับพี่ชายก็ใช้ฟาง แต่ผลผลิตได้น้อย เพราะฟางเก็บความร้อนและสารอาหาร

ได้น้อย ต่อมาทดลองเพาะโดยใช้ซี่ฝ้ายจึงทำเราทราบ และ เรียนรู้ว่า ฝ้ายสามารถเก็บ ความร้อนขึ้นและสารอาหารได้ดีกว่าเห็ดดอกโต เกิดเยอะ และเก็บได้หลายรุ่น แต่ เกษตรกรบางรายก็ยังคงใช้ฟางเพาะ เพราะหาได้ง่าย บางครอบครัวที่ทำนาข้าว อยู่แล้วก็ได้ฟางมาใช้เพาะเห็ดด้วย แต่ฟางจะเหมาะกับเห็ดกองเตี้ยมากกว่า. . . (ชาลี จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

และการที่นายชาลีเรียนรู้เกี่ยวกับ การปิดโรงเรือนหลังจากอบไอน้ำ ทิ้งไว้ 1 คืน ก่อนที่จะโรยเชื้อเห็ดฟาง เนื่องจากความร้อนที่ฝ้ายกักไว้ จะฆ่าเชื้อเห็ดฟางตายหมด จนเห็ดไม่สามารถออกดอกได้

. . . การเพาะเห็ดฟางนั้นง่ายมากเริ่มจากการเอาฝ้ายใส่อ่างปูน เหยียบฝ้ายให้ เปียกน้ำ ทิ้งไว้ 1 คืน รุ่งขึ้นอีกวันก็แล้วปล่อยน้ำทิ้งให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อจะหมัก ปุ๋ยโดยการผสมปุ๋ยยูเรีย ยิปซัม ปูนขาว อาหารเสริม คลุกเคล้ากับซี่ฝ้ายให้ทั่ว ๆ แล้วหมักเป็นกอง โดยเอาผ้าคลุมให้มิดชิดเพื่อทำเป็นปุ๋ยหมัก ทิ้งไว้ 3 คืน หลังจากนั้น ก็นำมาขึ้นชั้น ใช้รำละเอียดโรยเพื่อกระตุ้นความร้อนให้มีเส้นใย อาหารเห็ดเกิดขึ้น คลุกเคล้าให้เข้ากัน นำขึ้นชั้นแล้วเกลี่ยให้เสมอรดน้ำให้ ชุ่มแล้วปิดโรงเรือนทิ้งไว้ 2 คืน . . . วันต่อมาก็ต้มไอน้ำ อุณหภูมิอยู่ที่ 5 ชั่วโมง หมายถึง ชั่วโมงที่ 3 ต้องได้ 50 องศา และชั่วโมงที่ 4-5 ต้องได้ 60 องศา เพื่อฆ่า เชื้อราที่มากินดอกเห็ด พอต้มไอน้ำครบ 5 ชั่วโมงก็ปิดไว้ 1 คืน รุ่งขึ้นอีกวันถึง จะโรยเชื้อเห็ดฟาง เหตุผลที่ต้องปิดไว้อีก 1 คืน หลังจากต้มไอน้ำ ก็เพราะ อุณหภูมิยังสูงอยู่ หากโรยเชื้อลงไปเลยเชื้อจะตาย. . . (ชาลี จันสมปอง, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

ในการเรียนรู้ระดับปัจเจกบุคคลนี้ จะเห็นได้ว่าสองเหตุการณ์ข้างต้นถือเป็น การเรียนรู้โดยการนำข้อเท็จจริงมาพิจารณาวิเคราะห์เพื่อสร้างบทเรียนที่ดีในการเพาะเห็ดฟาง จากการใช้ฟางเป็นวัสดุหลักมาสู่ฝ้ายซึ่งมีคุณสมบัติดีกว่า จากการเพาะเห็ดกองเตี้ยติดดินมา เป็นเห็ดที่เพาะขึ้นชั้นในโรงเรือน หรือแม้แต่การพักฝ้ายหลังจากอบไอน้ำไว้ 1 คืน เพื่อรักษา คุณภาพของเชื้อเห็ดไว้ เหล่านี้นับเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้จากการฝึกหัดและฝึกฝนจาก ประสบการณ์ที่น่าสนใจมากที่สุด

2. การเรียนรู้ระดับกลุ่ม กลุ่มเรียนรู้จากความรู้และกิจกรรมที่ได้รับจากนักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตรในเวลาที่มีการประชุมศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เพราะในการประชุมนั้น แต่ละกลุ่มกิจกรรมจะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแบ่งปันทรัพยากรกัน รวมทั้งเป็น

กำลังใจให้กันและกันระหว่างกลุ่ม จากการศึกษาพบว่า สมาชิกมีแนวคิดที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ เกิดการเรียนรู้อย่างมีจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบร่วมกันที่ว่า ความสำเร็จของแต่ละบุคคล แต่ละครัวเรือน คือความสำเร็จของกลุ่ม และความสำเร็จของกลุ่ม ก็คือความสำเร็จของศูนย์ฯ ซึ่งก็ถือเป็นความสำเร็จของทุกคน สิ่งนี้ทำให้แต่ละกลุ่มได้เรียนรู้ว่า จะต้องรู้จักความพอประมาณ มีความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทรต่อกัน ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงจึงสามารถสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้

สำหรับกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ยังมีอีกกิจกรรมหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ระดับกลุ่มที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ การเรียนรู้ในเรื่องการตลาด กล่าวคือ ลักษณะการดำเนินการภายในกลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้จะมีความสัมพันธ์และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่แสดงออกในลักษณะของระบบเครือข่าย มากกว่าการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ ดังนั้นจึงส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ว่าหากรวมกันส่งผลผลิตเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดอำนาจต่อรอง ลดปัญหาพ่อค้าคนกลางไปได้ ส่วนเรื่องเงินรายได้ให้คิดตามจำนวนผลผลิตที่แต่ละครัวเรือนเอามารวมส่งครัวเรือนไหนส่งมากก็ได้มากส่งน้อยก็ได้น้อยตามสัดส่วน ซึ่งข้อตกลงร่วมกันเช่นนี้ ทำให้กลุ่มเกิดความสามัคคี และอยู่รอดได้

3. การเรียนรู้ระดับเครือข่าย จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ระดับเครือข่ายของกลุ่มนี้จะเป็นในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการสร้างความสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหาระหว่างกลุ่ม เนื่องจากการเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนของกลุ่มตำบลมาบโป่ง จะเป็นลักษณะการเพาะแบบหมุนเวียน เก็บเกี่ยวเห็ดเป็นชุด ๆ ให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่องตลอดปี อีกทั้งเห็ดที่ได้มีดอกโต ผิวเรียบสวยงาม ซึ่งเป็นผลจากวิธีการเพาะและการดูแลรักษาอันเป็นเทคนิคเฉพาะของกลุ่ม จึงทำให้กลุ่มเพาะเห็ดจากแหล่งอื่น ๆ เช่น กลุ่มเพาะเห็ดฟางอำเภอพนัสนิคม อำเภอป่องทอง อำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี กลุ่มเพาะเห็ดฟางอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มเพาะเห็ดฟางจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง เป็นต้น ยึดถือเป็นแหล่งความรู้ที่นิยมมาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในด้านการผลิต การสั่งซื้อเชื้อเห็ด วัสดุ-อุปกรณ์ รวมทั้งให้กลุ่มเพาะเห็ดฟางตำบลมาบโป่ง เป็นที่ปรึกษาเมื่อพบอุปสรรคปัญหา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โยงใยเป็นเครือข่ายเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

5. การแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนตำบลมาบโป่งนี้ เป็นกลุ่มที่มีปัญหาน้อยมาก และปัญหาที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่กลุ่มพอจะแก้ไขกันเองได้

และจากปรากฏการณ์ที่พบ ผู้ศึกษาจึงนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม โดยแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. การแก้ปัญหาโดยให้สมาชิกมีส่วนร่วม เห็นได้จากกรณีกลุ่มเกิดปัญหาไม่มีที่ดินเพียงพอในการขยายโรงเรือนเพาะเห็ด กลุ่มจึงได้ประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยรวมตัวกันไปเจรจาขอเช่าที่ดินของวัดมาบไปงจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งทางวัดคิดค่าเช่าเป็นรายปี สมาชิกจะเสียค่าเช่า ตามส่วนของที่ดินที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละครัวเรือน

... ผลจากการรวมกลุ่มทำให้เกิดความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพ แต่ละครัวเรือนต่างก็มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีรายได้มากขึ้น ขยายโรงเรือนของตัวเองออกไปจนไม่มีที่ดินจะสร้างโรงเรือน ทำให้เกิดปัญหาเรื่องที่ดิน สมาชิกในกลุ่มก็ได้ประชุมหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหา สุดท้ายตกลงเช่าที่ดินของวัดมาบไปง โดยให้คณะกรรมการและสมาชิกบางส่วนไปติดต่อกับเจ้าอาวาส พุดคุยถึงเหตุผลในการที่ต้องขยายโรงเรือน และประโยชน์ของการเป็นจุดสาธิตของศูนย์เรียนรู้ฯ ขอเช่าที่วัดตั้งแต่นั้นปี 2549 เนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษ โดยทางวัดคิดค่าเช่าปีละ 6,000 บาท . . . (กมลลักษณ์ ปลอด โปร่ง, สัมภาษณ์, 11 มิถุนายน 2551)

2. การแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เห็นได้จากกรณี ที่ผลผลิตของสมาชิกเกิดปัญหา อาทิเช่น เกิดราขาว เห็ดที่ได้ดอกเล็ก หรือไม่ก็เป็นในลักษณะของการเกิดปัญหาผิวเห็ดขรุขระตามที่ภาษาชาวบ้านเรียกกันว่า “เห็ดผิวคางคก” ซึ่งจากการศึกษาทำให้ทราบว่า กลุ่มแก้ไขปัญหาโดยการเรียนรู้ภายในกลุ่มเอง โดยใช้ข้อสันนิษฐานที่ว่าจะต้องเกิดความผิดพลาดในขั้นตอนการเพาะบางประการ จึงร่วมกันหาสาเหตุของปัญหาดังกล่าว พบว่า โรงเรือนที่มีความชื้นมากเกินไป จะทำให้เกิดราขาวที่ดอกเห็ด โรงเรือนที่ใส่ปุ๋ยยูเรีย ปูนขาว ยิปซัม หรืออาหารเสริมไม่เพียงพอตามสูตร จะทำให้เห็ดที่ได้มีขนาดเล็ก และโรงเรือนที่เมื่อทดสอบวัดอุณหภูมิในการอบไอน้ำแล้วพบว่า ไม่ได้อุณหภูมิตามมาตรฐาน (60 องศาเซลเซียส) ที่สมาชิกเรียกว่า “อบไม่ถึง” จะทำให้ดอกเห็ดมีผิวขรุขระเหมือนหนังคางคก ซึ่งเมื่อนำไปขายก็จะราคาตก การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์หาสาเหตุเช่นนี้จึงทำให้กลุ่มแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

6. การบริหารจัดการ

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การแบ่งหน้าที่กันทำ ระเบียบข้อบังคับ และการลงโทษ การตลาด และการจัดสรรผลตอบแทนแก่สมาชิก และด้านการตลาด ซึ่งจากการศึกษาการบริหารจัดการกลุ่มในภาพรวมมีดังนี้

1. การแบ่งหน้าที่ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ก. รูปแบบที่เป็นทางการ สมาชิกมีหน้าที่และลักษณะงานแตกต่างกันไป โดยกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนตำบลมาบโป่ง มีคณะกรรมการบริหารงาน ดังนี้

1. นายชัยยา มงคลศิลป์ ประธานและผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่ม มีหน้าที่ดูแลและให้คำปรึกษาแก่สมาชิกกลุ่มในทุก ๆ เรื่อง อีกทั้งยังเป็นวิทยากรในเวลาที่มีผู้สนใจมาเข้าชมจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟางอีกด้วย

2. นายชาติ จันสมปอง รองประธาน มีหน้าที่ช่วยเหลือประธาน และหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเพาะเห็ดฟางมาถ่ายทอด บอกเล่าแก่สมาชิกกลุ่ม อีกทั้งยังบริการในเรื่องเชื้อเห็ดฟาง วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเพาะเห็ดฟางอีกด้วย

3. นางวิยดา มงคลศิลป์ เภรัญญิก จากการศึกษาพบว่า นางวิยดา ทำหน้าที่ดูแลเงินกองทุนหมุนเวียนของกลุ่มเมื่อครั้งแรกจัดตั้งกลุ่ม ร่วมกับนางกมลลักษณ์ ปลอดภัย ซึ่งเป็นเกษตรตำบล ต่อมาในปัจจุบัน มิได้ทำหน้าที่ดังกล่าวแต่อย่างใด เนื่องจากสมาชิกอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยรายได้จากการเพาะเห็ด เงินทุนหมุนเวียนในการให้กู้ยืมแก่สมาชิกในครั้งเริ่มแรกนั้น จึงไม่ค่อยมีสมาชิกมาใช้บริการแล้ว นางกมลลักษณ์จึงนำไปสมทบเข้ากับเงินจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง ซึ่งต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก แต่หากทางกลุ่มมีความจำเป็นต้องใช้เงินส่วนนี้ ก็จะไปนำเงินจากทางศูนย์เรียนรู้ กลับมาหมุนเวียนได้

4. นางดอกฝ้าย จันสมปอง ประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่หาข้อมูลข่าวสารที่คิดว่าน่าจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มมาแจ้งให้สมาชิกทราบ เช่น เรื่องการตลาด การเมืองท้องถิ่น ฯลฯ อีกทั้งนำข่าวสารจากกลุ่มแจ้งต่อศูนย์เรียนรู้ฯ และกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ

5. นายนุชา จันสมปอง กรรมการ มีหน้าที่ประสานงานภายในกลุ่ม แต่จะเน้นดูแลโรงเก็บฝ้ายของกลุ่มด้วย

6. นางกมลลักษณ์ ปลอดภัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษากลุ่ม คอยประสานงานกับทางสำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด และผู้นำท้องถิ่นให้กับกลุ่ม

ภาพที่ 6

โครงสร้างของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้

การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง

ข. รูปแบบที่ไม่เป็นทางการ แม้ว่ากลุ่มจะกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติเป็นการปลีกเวลาจากงานประจำมาช่วยกันทำ เพราะบางวันสมาชิกหลายคนต้องออกไปประกอบอาชีพหลัก เช่น รับจ้าง ค้าขาย (กรณีสมาชิกบางครัวเรือนที่เพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริม) จึงไม่สามารถช่วยงานกลุ่มได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจากการสัมภาษณ์สมาชิกทราบว่า ข้อจำกัดดังกล่าวไม่ใช่ปัญหาแต่อย่างใด เพราะกลุ่มตกลงกันว่า ใครว่างจากงานประจำก็ให้มาช่วยงาน ซึ่งการแบ่งงานลักษณะไม่ตายตัวแบบนี้ ทำให้สมาชิกสามารถมีเวลาไปทำงานประจำได้โดยไม่รู้สึกรู้สึกรัดอก

2. กฎกติกาการลงโทษ เป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการ กรณีผู้ใดไม่สามารถมาทำงานหรือมาประชุมตามเวลานัดหมาย จะต้องแจ้งให้กลุ่มทราบล่วงหน้าทุกครั้ง ส่วนการลงโทษของกลุ่มจะเป็นวิธีตักเตือนมากกว่า การว่ากล่าวที่รุนแรง ซึ่งวิธีนี้ทำให้สมาชิกเกิดความเกรงใจเพื่อนร่วมงานมากกว่าจะทำให้โกรธหรือกินแหนงแคลงใจกัน

“... เราไม่มีการลงโทษอะไรกันเลย ทุกคนโต ๆ กันแล้ว ก็ต้องมีความรับผิดชอบ ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำไป ซึ่งจริง ๆ แล้ว สมาชิกกลุ่มผมก็ไม่ค่อยมีใครทำผิดอะไร พวกเราคุยกันได้ มีปัญหาที่มีปรึกษาหารือกัน หรือถ้าหากมีเรื่องที่ต้องลงโทษกันจริง ๆ ก็คงเป็นแค่การตักเตือนกัน ชะมากกว่า...” (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

3. การจัดสรรค่าตอบแทนและความโปร่งใส เดิมกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนของ ตำบลมาบโป่งจะมีกองทุนหมุนเวียนจากกรมส่งเสริมการเกษตรมาอยู่จำนวน 100,000 บาท เพื่อให้สมาชิกได้กู้ไปสร้างโรงเรียนและเป็นทุนเริ่มต้นในการเพาะเห็ดฟาง โดยมีนายวิดา มงคลศิลป์ ทำหน้าที่เป็นเหรัญญิก ดูแลเงินกองทุนร่วมกับ นางกมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง เกษตร ตำบล ซึ่งในช่วงนั้นก็จะมีการแจกบัญชีผู้กู้ เงินต้นและดอกเบี้ยคงเหลือ ทุก ๆ 6 เดือน ต่อมาในปัจจุบันสมาชิกเริ่มอยู่ได้ด้วยตนเองโดยอาศัยรายได้จากการเพาะเห็ด จึงไม่ค่อยมีสมาชิกมาใช้ บริการเงินกองทุนหมุนเวียนนี้ นายกมลลักษณ์จึงนำไปสมทบเข้ากับเงินจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง โดยให้กลุ่มเพาะเห็ดฟางเป็นจุดสาธิตทางการเกษตรของศูนย์ฯ สำหรับเรื่องค่าตอบแทนนั้น จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกลุ่ม พบว่า กลุ่มไม่มีค่าตอบแทนให้กับ สมาชิก สมาชิกครัวเรือนไหนที่มีผลผลิตมากก็จะมีรายได้มาก ในทางตรงกันข้าม ครัวเรือนไหนที่มี ผลผลิตน้อยก็จะมีรายได้น้อย จะไม่มีรายได้ หรือเงินกองกลางของกลุ่ม ดังนั้นการรวมตัวกันของ กลุ่มนี้จึงเป็นในลักษณะของการรวมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มเพื่อความสามัคคี รักและเอื้ออาทรกัน สร้างความเป็นกลุ่มเพื่อมิให้ถูกกดดันราคาจากพ่อค้าคนกลาง และสร้างความเป็นกลุ่มเพื่อให้เป็นจุดสาธิตทางการเกษตร เป็นแหล่งความรู้แก่เครือข่ายอื่น ๆ ที่สนใจ ถือเป็นความภูมิใจอีกอย่างหนึ่งของสมาชิกด้วย

... พวกเรารวมกลุ่มกันก็ไม่ได้เน้นเรื่องผลประโยชน์เป็นหลัก เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ ล้วนเป็นญาติพี่น้อง เป็นเพื่อนบ้าน เป็นคนในตำบลเดียวกัน เรารวมกันเพราะ ต้องการช่วยเหลือกันให้ลืมตาอ้าปากได้ ผมคิดว่าการเพาะเห็ดนี้ก็เป็นอาชีพที่ทำ รายได้ได้ดีอาชีพหนึ่ง ผมตั้งตัวได้ก็เพราะเพาะเห็ด เกษตรตำบลเค้าก็มาช่วยให้ ความรู้มาส่งเสริมให้กลุ่มเราเป็นที่รู้จักโดยการให้เป็นจุดสาธิต มันก็ทำให้เรา เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ เป็นที่รู้จัก... เราไม่มีเงินกองกลางในกลุ่มเพราะไม่อยากจะ เกิดปัญหายุ่งยากเหมือนที่เคยได้ยืมกลุ่มอื่น ๆ เค้าเป็นกัน ที่เคยมีปัญหาเกี่ยวกับการกลัวว่าคนเก็บเงินจะยกยอกเงินกองกลาง ต้องมาตรวจสอบชี้แจงวุ่นวาย เพราะ รายได้จากเห็ดฟางมีทุกวัน บางวันมากบางวันน้อย สมาชิกทุกคนจึงตกลงว่าให้เป็น ลักษณะใครทำมากได้มาก ใครทำน้อยได้น้อยจะดีกว่า แต่พวกเราช่วยเหลือกัน

ทุกอย่าง ช่วยเอาแรงกัน ช่วยกันตัดแต่งเห็ด ฝากเห็ดไปส่งที่ตลาด อะไรทำนองนี้ ก็แบบว่ามีอะไรก็ช่วยเหลือกันมากกว่า... (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

4. ด้านการตลาด เน้นการขายในชุมชนเป็นลำดับแรก แล้วจึงนำส่วนที่เหลือออกขายนอกชุมชน ต่อมาเมื่อมีการขยายโรงเรือนและมีผลผลิตมากขึ้น จึงขยายออกไปส่งตามตลาดซึ่งจะมีพ่อค้าแม่ค้าเจ้าประจำรับซื้อ อาทิเช่น ตลาดใหม่ชลบุรี ตลาดพานทอง ตลาดพนัสนิคม บางครั้งพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยมารับซื้อไปขายตามตลาดนัดต่าง ๆ บ้าง สิ่งสำคัญคือ กลุ่มเป็นผู้ขายเองทำให้ไม่เกิดปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง กำหนดราคาขายด้วยตนเองจากต้นทุนการผลิตและเทียบราคาจากท้องตลาดทั่วไป

... พูดถึงเรื่องรายได้นี้นะ ผมอธิบายง่าย ๆ ได้ว่า 1 โรงเรือน เราลงทุนไป 2,000 บาท ก็ได้คืน 3,000-4,000 บาท (ไม่รวมต้นทุนการก่อสร้างโรงเรือนตอนเริ่มแรก) แต่ในกลุ่มของเราตกลงกันว่าจะไม่มีการมาได้ถึงกันในเรื่องการแบ่งปันผลกำไร หรือรายได้ เพราะเราคิดตามโรงเรือนที่เรามีในแต่ละครัวเรือน ใครทำได้เท่าไรก็ได้เท่า นั้น ทำมากได้มาก ส่วนตลาดก็ต่างคนต่างส่ง แยกกันหาตลาดส่งตามที่แต่ละครัวเรือนหาได้ เพราะถ้าหากเรารวมกันส่งจะโดนแม่ค้ากดราคา ถ้าแยกกันส่งแม่ค้าจะกดราคาเราไม่ได้ ส่วนใหญ่ต่างคนต่างก็จะมีเจ้าประจำในตลาดใหม่ชลบุรีตลาดพานทอง ตลาดพนัสนิคม และตามตลาดนัดต่าง ๆ บางทีก็มีแม่ค้ามารับซื้อถึงที่บ้าน ราคาอยู่ประมาณ 40-60 บาท คือ เห็ดเล็กกับเห็ดแยมจะขายอยู่ที่โลละ 40 บาท ถ้าเป็นเห็ดดอกสมบูรณ์ ก็โลละ 50-60 บาทตามขนาดของเห็ด... (ชัยยา มงคลศิลป์, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2551)

ตารางที่ 2
ราคาผลผลิต

ปี พ.ศ.	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	หมายเหตุ
ผลผลิต									
ราคาเห็ดดอก สมบูรณ์ ต่อ 1 กิโลกรัม	45	47	50	50	55	60	65	65	เห็ดเล็ก และ เห็ดแยม ราคา ค่อนข้างคงที่ กิโลกรัมละ 40 บาท

ในช่วงปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ผลผลิตของกลุ่มทำกำไรได้มาก เพราะราคาของเห็ดสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 60-65 บาท ทั้งนี้เพราะวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นต้นทุน อาทิเช่น ขี้เถ้า ซึ่งสั่งซื้อจากโรงงานปั้นด้ายในจังหวัดสระบุรี หัวเชื้อเห็ด อาหารเสริม ฯลฯ ซึ่งสั่งซื้อจาก จังหวัดอยุธยา สระบุรี ราชบุรี มีราคาสูงขึ้น ผสมกับเห็ดดอกสมบูรณ์ซึ่งมีดอกใหญ่และคุณภาพดี สดใหม่ ของกลุ่มไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด จนทำให้พ่อค้าแม่ค้ารายใหญ่บางรายต้องสั่งซื้อเห็ดจากจังหวัดบุรีรัมย์มาขายเพิ่ม หากแต่เมื่อเทียบคุณภาพของเห็ดและระยะเวลาเดินทางขนส่งแล้ว ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างความสดใหม่ของเห็ดอย่างชัดเจน ดังนั้นปัจจุบันกลุ่มจึงสามารถขึ้นราคาผลผลิตได้ถึง กิโลกรัมละ 65 บาท ไม่มีปัญหาผลผลิตล้นตลาด และไม่มีผลผลิตเหลือพอที่จะแปรรูปเป็นสินค้าชนิดอื่น ๆ ได้

7. การสนับสนุนจากภายนอก

หน่วยงานภายนอกที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มเพาะเห็ดฟาง ในโรงเรียนตำบลมาบโป่ง ได้แก่

1. กรมส่งเสริมการเกษตร ประมาณปี พ.ศ.2543-2544 ได้สนับสนุนงบประมาณมาเป็นทุนหมุนเวียนแรกก่อตั้งกลุ่ม เมื่อครั้งที่กลุ่มยุวเกษตรพัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดฟาง เป็นจำนวนเงิน 100,000 บาท เพื่อให้เกษตรกรได้กุ้ไปสร้างโรงเรียนได้รายละไม่เกิน 25,000 บาท โดยจะต้องส่งคืนภายใน 1 ปี ช่วง 1-2 ปีแรก จะไม่คิด

ดอกเบ็ญ พอเข้าปีที่ 3 จะคิดร้อยละ 50 สตางค์ ดอกเบ็ญที่ได้ทำมาเป็นเงินทุนสำรอง และเก็บไว้ทำกิจกรรมภายในกลุ่ม

2. องค์การบริหารส่วนตำบลมาบโป่ง เป็นหน่วยงานที่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดเหลือตามความจำเป็น ตามโครงการที่เขียนเสนอมานี้ ซึ่งในปี 2548 ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณมา 68,000 บาท สมทบกับงบประมาณที่จังหวัดชลบุรีให้มาแล้ว 100,000 บาท เพื่อสร้างอาคารศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงที่หมู่ 5 ตำบลมาบโป่ง และจัดทำแปลงสาธิตทางการเกษตรต่าง ๆ

3. สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านทอง เป็นหน่วยงานที่ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยมี นางกมลลักษณ์ พลอดโปร่ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว. หรือที่เกษตรกรเรียกว่า “เกษตรตำบล” เป็นผู้ประสานงานหลักในการนำเงินทุน นโยบายและความรู้มาเผยแพร่แก่เกษตรกร สนับสนุนให้เกษตรกรมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีเรียนรู้ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทั้งในด้านการเงิน ความรู้ และโอกาส ล้วนก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่มทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริหารจัดการ การตลาด ฯลฯ ส่งผลให้กลุ่มได้รับองค์ความรู้และแนวทางใหม่ ๆ อันนำมาซึ่งการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ดียิ่งขึ้น

การอภิปรายผล

จากการศึกษาความเป็นมา พัฒนาการ และปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมให้กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนประสบความสำเร็จ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในบทที่ 2 ได้ดังภาพ

ภาพที่ 7

ปัจจัยที่เป็นพัฒนาการไปสู่ความสำเร็จ

จากภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่า ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2539-2541) เป็นช่วงล้มลุกคลุกคลาน และได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรหันมาเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริมจากการทำนาและรับจ้างทั่วไปมีหลากหลายประการกล่าวคือ การทดลองประกอบอาชีพอื่นแล้วไม่ประสบความสำเร็จ กิจการเดิมขาดทุนเนื่องจากพิษเศรษฐกิจ ทำงานมีรายได้แต่ไม่มีเงินเหลือออม หรือการไม่พึงพอใจต่อลักษณะงานเดิม เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลที่ได้ศึกษาได้พบว่าปัจจัยที่เป็นพัฒนาการนำไปสู่ความสำเร็จของเกษตรกรในระยะนี้คือ ความต้องการให้ครอบครัวของตนเองอยู่รอดและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในช่วงที่เศรษฐกิจย่ำแย่ รายได้จากอาชีพหลักไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และไม่มีเงินเหลือออมไว้ใช้จ่ายยามจำเป็น เกษตรกรเริ่มรู้จักที่จะเรียนรู้ในอาชีพใหม่ ๆ เพื่อนำมาเสริมรายได้หลัก การเพาะเห็ดฟางในระยะนี้จึงเป็นในลักษณะการลองผิดลองถูกจนเรื่อยมาจนในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ สิ่งสำคัญที่มองเห็นคือ กำลังใจจากสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้าน ที่มีความรักและเอื้ออาทรให้แก่กัน โดยไม่คำนึงถึง “เพศภาวะ” คือมิได้ยึดติดกับวิธีการคิดหรือ ความเชื่อในการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของหญิงชาย ทุก ๆ คน ทุกเพศ ทุกวัย สามารถทำงานร่วมกันได้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี การทำงานช่วงแรกจึงพบว่าเป็นในลักษณะการเอาแรงกัน ไม่ต้องจ้างแรงงาน ต่อมาเมื่อได้กำไรมากขึ้นก็มีการขยายโรงเรือนผลิตรายไป บางครอบครัวที่มีจำนวนโรงเรือนมากก็จ้างแรงงานในท้องถิ่นมาช่วยบ้าง ซึ่งสิ่งนี้เป็น การแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนความมั่นคงทางรายได้มากยิ่งขึ้น มีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงต่าง ๆ ในสังคมได้มากกว่าเดิม ต่อมาเมื่อเข้าสู่ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2542-2544) ซึ่งเป็นช่วงที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมความรู้และเงินทุน ริเริ่มให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งก็คือ นางกมลลักษณ์ ปลอดโปร่ง เกษตรตำบลมาบโป่ง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 6 ว. ได้เข้ามามีบทบาทส่งเสริมความรู้ สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้น ภายใต้โครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง โดยเริ่มจากการนำกลุ่มยุวเกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 14-25 ปี ที่เริ่มเพาะเห็ดฟางกันอยู่แล้วก่อนหน้านั้นมาอบรมให้ความรู้ส่งเสริมเป็นกลุ่มอาชีพการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน และให้เป็นจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟางในโครงการฯ โดยมีนายชัยยา มงคลศิลป์ และนายชาติ จันสมปอง เป็นผู้นำยุวชนในขณะนั้น ผลจากการอบรมดังกล่าว ทำให้กลุ่มยุวเกษตรกรทราบถึงการทำการเกษตรแบบพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด พอสมควรแก่สภาพ รวมพลังกันในรูปแบบกลุ่ม ส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดฟาง เพิ่มสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้เกิดครอบครัวอบอุ่น และความสามัคคีในชุมชน เมื่อกลุ่มได้เป็นจุดสาธิตการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนของโครงการศูนย์เรียนรู้การเกษตร

พอเพียงประจำตำบลจึงส่งผลให้กลุ่มมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เป็นแหล่งเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ที่ดีแก่เกษตรกรและนิสิตนักศึกษาที่มาศึกษาดูงาน จนได้รับงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตรมาเป็นทุนหมุนเวียนในการขยายโรงเรือนผลิตออกไปมากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดเหลือบ้างตามความจำเป็น กลุ่มพัฒนาเรื่อยมาจนเข้าสู่ ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2545–2547) ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มส่งเสริมอาชีพการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนเริ่มเป็นที่รู้จักของตลาด และมีปริมาณความต้องการผลผลิตเพิ่มมากขึ้น สมาชิกต้องนำผลผลิตมารวมกันส่งเพื่อให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด จึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อการค้า โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มส่งเสริมการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือน เพื่อการค้า” แต่จะเป็นลักษณะของการรวมตัวเพื่อความเข้มแข็งของกลุ่มในด้านการตลาด โดยไม่เกี่ยวข้องกับรายได้และผลประโยชน์ เพราะสมาชิกยังคงยอมรับในข้อตกลงที่ว่าใครทำมากได้มาก ใครเรือนไหนมีรายได้มากน้อยอย่างไร จะคิดจากจำนวนผลผลิตที่นำมารวมกันส่งภายในกลุ่ม การที่กลุ่มได้มีการพัฒนาตนเองมาเป็นกลุ่มส่งเสริมการเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนเพื่อการค้านี้ เนื่องจากปัจจัยสำคัญคือการตอบสนองของความต้องการของตลาดที่มีปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยสืบเนื่องจากการที่กลุ่มเป็นจุดสนใจของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง จึงทำให้มีเกษตรกร นิสิตนักศึกษา และประชาชนผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้มากมาย จึงนับว่าเป็นการประชาสัมพันธ์และการทำการตลาดได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งหากสมาชิกยังคงต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขายก็จะเพาะเห็ดฟางได้ไม่เพียงพอ อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ดังนั้นการรวมกลุ่มเพื่อการค้าในครั้งนี้จึงเท่ากับว่าเป็นการตอบสนองปริมาณความต้องการของตลาดได้อย่างเพียงพอด้วย และผลประโยชน์โดยรวมของการรวมตัวเพื่อการค้า นั้น ได้แก่ การเกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม ป้องกันการกดราคาจากพ่อค้าคนกลางได้ เนื่องจากกลุ่มมีอำนาจต่อรองมากขึ้น สามารถกำหนดราคาได้เอง ทำให้สมาชิกมีรายได้เป็นกอบเป็นกำ โดยกลุ่มมีข้อตกลงกันง่าย ๆ เพื่อมิให้ได้เปรียบเสียเปรียบกันว่า ใครทำมาก ส่งมาก ก็มีรายได้มาก จนมาถึงระยะที่ 4 (พ.ศ. 2548–2550) ซึ่งเป็นช่วงที่กลุ่มเพาะเห็ดฟางพัฒนาจนเข้มแข็ง สมาชิกแต่ละครัวเรือนมีการขยายโรงเรือนออกไปทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดความมั่นคงในชีวิต บางครัวเรือนเริ่มมีเงินออมจากที่เคยมีภาระหนี้สิน สภาพความเสี่ยงอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจถดถอย จนบางครัวเรือนหันมาเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้กลุ่มยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มอื่น ๆ เป็นจุดสนใจทางการเกษตรที่โดดเด่น จนมีผลทำให้ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่งได้รับรางวัลทั้งระดับจังหวัด และระดับภาคตะวันออก ในช่วงปีนี้กลุ่มมีความเข้มแข็งมาก ซึ่งดัชนีชี้วัดที่สำคัญคือ ความเป็นอยู่ของสมาชิก

ที่มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น อัตราการเสี่ยงต่อภาวะเศรษฐกิจลดน้อยลง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรวมตัวเป็นกลุ่มการค้าในระยะที่ 3 นั้นเอง และความเข้มแข็งอีกประการหนึ่งที่พบได้คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับกลุ่มเกษตรกรกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ สมาชิกภายในกลุ่มและภายในครัวเรือนมีความรักความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลุ่มมีผู้นำที่ดีอย่าง นายชัยยา มงคลศิลป์ และนายชาติ จันสมปอง มีที่ปรึกษาและผู้ประสานงานที่มีประสิทธิภาพอย่าง นางกมลลักษณ์ ปลอดภัย โปรดนัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สมาชิกภายในกลุ่มให้ความร่วมมือ มีส่วนร่วมที่ดีในทุก ๆ กิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีการบริหารจัดการและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ลงตัว เหล่านี้ล้วนทำให้กลุ่มกลายเป็นจุดสาคูและแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่น่าสนใจจนได้รับรางวัลทั้งระดับจังหวัดและระดับภาคนั่นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเมื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการกลุ่มเป็นสิ่งที่สำคัญกระบวนการหนึ่งในงานพัฒนา เนื่องจากกระบวนการกลุ่มเป็นเสมือนเครื่องมือที่สามารถช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้เสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และเกิดอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มหรือบุคคลอื่นได้ อันเป็นหนทางหนึ่งนำไปสู่การพัฒนาคนและชุมชน ดังที่ แรมรุ่ง สุบรรณเสนีย์ (2545, น. 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากลุ่ม คือ บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาปฏิสัมพันธ์กัน โดยสมาชิกและคนของกลุ่มจะตระหนักถึงจุดประสงค์เดียวกัน ซึ่งกำหนดโครงสร้างระบบในลักษณะการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในชุมชน ทำให้มีรายได้และเกิดประโยชน์จากการรวมกลุ่มอาชีพ และยอมรับว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม เพื่อตอบสนองของความต้องการของกลุ่ม และวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีกิจกรรมร่วมกัน และแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อพัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน และการที่ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ และคณะ (2534, น. 12) ได้กล่าวถึงการแบ่งกลุ่มตามลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มว่ามี 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) เป็นกลุ่มขนาดเล็กที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดมีความเป็นกันเอง ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบที่แน่นอนตายตัวในการอยู่ร่วมกัน เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ และกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) ซึ่งเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกมีความสัมพันธ์กันด้วยกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้ ได้คุ้นเคยใกล้ชิดกันเท่าที่ควร สมาชิกของกลุ่มมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นทางการมากกว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มพ่อค้า กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนตำบลมาบโป่งนี้ มีโครงสร้างระบบในลักษณะการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในชุมชน ทำให้มีรายได้และเกิดประโยชน์จากการรวมกลุ่มอาชีพ มีกิจกรรมร่วมกันและมีการพัฒนากลุ่มดังที่คุณแรมรุ่งได้กล่าวไว้ และความสัมพันธ์ของกลุ่ม

ก็จะเป็นลักษณะที่สมาชิกมีความผูกพันทางจิตใจ รักใคร่สามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะผสมระหว่างกลุ่มปฐมภูมิและกลุ่มทุติยภูมิ กล่าวคือ เมื่อเป็นกลุ่มเพาะเห็ดฟาง จะเห็นถึงความ เป็นกลุ่มขนาดเล็กที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความเป็นกันเอง ไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบที่แน่นอนตายตัวในการอยู่ร่วมกัน หากแต่เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงแล้ว ก็ จะเห็นภาพลักษณะที่มีแบบแผนเป็นทางการมากขึ้น มีการประชุมศูนย์ฯ ตามวาระที่นัดหมาย มีกฎ ระเบียบ แบบแผน มีการแบ่งงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก เป็นต้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าจากการศึกษาพบลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มเป็นไปตามที่คุณทะนงศักดิ์กล่าวไว้ทั้ง 2 ประเภท

นอกจากนี้ พัทธา สายหู (2544) ได้กล่าวถึงกลุ่มที่เป็นทางการ (Formal groups) และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ (Informal groups) ว่าถูกจัดตั้งขึ้นมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน อาทิเช่น จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางสังคม และความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ จัดตั้งขึ้นตามลักษณะความคล้ายคลึงและดึงดูด หรือจัดตั้งขึ้นเพราะเหตุผลในเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้ จะเห็นว่ากลุ่มนี้มีการจัดตั้งขึ้นจากการที่สมาชิกกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กัน มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันเพราะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายรับ จึงมีแรงบันดาลใจให้เกิดการเลียนแบบในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ จนได้รับการสนับสนุนจากเกษตรตำบลในพื้นที่ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ ต่อมาด้วยเหตุผลในเชิงผลประโยชน์ทางการตลาดจึงได้ปรับเป็นกลุ่มเพื่อการค้าเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองและเพิ่มความเข้มแข็งในกลุ่ม

นิตยาภรณ์ บุญยพัฒน์ (อ้างถึงใน วรางคณา วงศ์มหาชัย, 2535, น. 29) เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของกลุ่มว่า กลุ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการ 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นจัดตั้ง (Forming Stage) เป็นการเริ่มก่อตัวของกลุ่ม ขั้นขัดแย้ง (Storming Stage) เป็นขั้นเริ่มพัฒนาแสวงหาทิศทาง และเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของสมาชิก ขั้นยินยอม (Norming Stage) เป็นขั้นเริ่มพัฒนาสังคมสร้างกลุ่ม สร้างปทัสถานข้อตกลงร่วมกันของสมาชิก และขั้นดำเนินการ (Preference Stage) เป็นขั้นตอนแสดงพลังของกลุ่ม มีผลงานตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้ดำเนินกิจกรรมไปสู่ความสำเร็จในด้านการพัฒนาตนเองและพัฒนา กลุ่มสามารถขยายเครือข่ายของสมาชิกเพิ่มขึ้น ซึ่งพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้ก็สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเหมือนกัน กล่าวคือ พัฒนาการของกลุ่มจะเป็นไปในลักษณะเริ่มก่อตัวจากความต้องการประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด เมื่อได้รับความรู้และโอกาสจากเกษตรตำบล

จึงยินยอมที่จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพอย่างจริงจัง เป็นจุดสาคิตทางการเกษตรของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงเพื่อประโยชน์ของชุมชน และต่อยอดไปสู่ขั้นดำเนินการแสดงพลังความสำเร็จของกลุ่มออกมาคือสมาชิกอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง กลุ่มเป็นที่รู้จัก เป็นแบบอย่างจนได้รับรางวัล ซึ่งถ้าเทียบกับการเสนอความคิดเชิงวิชาการของนิตยาภรณ์แล้วจะพบว่ากลุ่มนี้ไม่มีพัฒนาการด้านความขัดแย้งเพื่อแสวงหาทิศทางของกลุ่ม แต่จะเป็นการยินยอมกระทำตามคัล้อยตามกันตามวาระโอกาสที่อำนวยให้จนกลุ่มประสบความสำเร็จ

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546, น. 400-405) ก็ได้อธิบายหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่ม ซึ่งจัดเป็นพื้นฐานของการเสริมสร้างกลุ่มและเครือข่าย 3 ขั้น 8 ตอนไว้เช่นกัน จึงทำให้สามารถอภิปรายให้สอดคล้องตามหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่มนี้ได้เพิ่มเติมว่า กลุ่มเพาะเห็ดฟางก็เริ่มจากขั้นตอนแรกคือการจัดตั้งกลุ่มเช่นกัน กล่าวคือเริ่มจากการค้นหาผู้นำกลุ่มคือ นายชัยยา มงคลศิลป์ ซึ่งเป็นครัวเรือนต้นแบบในการเพาะเห็ดฟางในระยะเริ่มแรกที่ยังไม่มีการรวมกลุ่ม นายชัยยาเป็นผู้ที่เริ่มเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริม จากการรับจ้างทาสี ทำนา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ ต่อมาเมื่อเห็นว่ารายได้ดี มองเห็นช่องทางว่าการเพาะเห็ดฟางน่าจะมีแนวโน้มที่จะยึดเป็นหลักได้ ก็ศึกษาและลงทุนเพาะอย่างจริงจังจนตนเองประสบความสำเร็จ เป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรรายอื่น ๆ และหากใครอยากทดลองเพาะเห็ดเป็นรายได้เสริมดูบ้าง นายชัยยาก็กทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำต่าง ๆ จนเมื่อได้เป็นจุดสาคิตทางการเกษตรนายชัยยาก็ได้รับเลือกจากสมาชิกให้เป็นประธานกลุ่มอีกด้วย จึงถือว่าเป็นทั้งผู้นำตามธรรมชาติและเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของกลุ่ม และเมื่อได้ผู้นำกลุ่มก็นำความต้องการที่จะทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้บวกกับความตั้งใจและโอกาสที่มีจัดตั้งเป็นกลุ่มส่งเสริมอาชีพได้ ภาวะแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน ความเป็นญาติพี่น้อง เป็นเพื่อนบ้านกัน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันง่ายขึ้น เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่คำนึงถึงเพศภาวะนี่คือขั้นที่ 1 ตามหลักการส่งเสริมการรวมกลุ่มที่กล่าวไว้ ต่อมาเมื่อก้าวถึงขั้นที่ 2 การเคลื่อนไหวของกลุ่มซึ่งเป็นขั้นตอนที่ช่วยผลักดันให้กลุ่มเกิดพลังการต่อสู้ ก็สามารถพบได้ในช่วงที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มอื่น ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง มีการชุมนุมพบปะแลกเปลี่ยนทัศนคติความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายในศูนย์ เป็นการส่งเสริมแนวคิดและยกระดับจิตใจ ส่งเสริมการมีระเบียบวินัย สัมพันธภาพและผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกภายในศูนย์ และชุมชน เชื่อมโยงสู่หลักการขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นเจริญเติบโตของกลุ่ม โดยการสานสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์เรียนรู้ฯ

เกิดเครือข่าย เกิดกิจกรรมสัมพันธ์แลกเปลี่ยนกับภายนอก นำไปสู่การประกวดกิจกรรมดีเด่นจน ศูนย์เรียนรู้ฯ ตำบลมาบโป่ง ได้รับรางวัลและประสบความสำเร็จในที่สุด

อย่างไรก็ตาม กลุ่มเพาะเห็ดฟาง ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันตลอดทุกกระบวนการ ความเป็นกลุ่มจะทำให้เกิดการรวมพลัง ทำให้สมาชิกได้มีความรู้และความสามารถมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างกัน เป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาโดยการใช้อัจฉริยะกลุ่ม เช่น คน ๆ เดียว หรือครัวเรือนเดียว อาจไม่มีเงินมากพอมาลงทุนสร้างโรงเรือนในระยะเริ่มแรก เมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มก็ได้อาศัยกู้เงินจากกลุ่มมาเป็นทุนหมุนเวียนก่อนได้ เช่นนี้ ถือว่าเป็นการแก้ปัญหาโดยอาศัยปัจเจกกลุ่ม กรณีการรวมเป็นกลุ่มการค้าเพื่อความอยู่รอดในเชิงการตลาดนั้น อำนาจหรือพลังแฝงที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นจะทำให้คนอื่น ๆ ที่อยู่นอกกลุ่มให้ความสนใจ ไม่กล้าที่จะเอาตัวเขาเปรียบ ดังเช่นการที่กลุ่มเพาะเห็ดฟางพัฒนาเป็นกลุ่มการค้าเพื่อลดบทบาทพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ในด้านการผลิตนั้น สมาชิกกลุ่มเพาะเห็ดฟางจะดำเนินการเองในแต่ละครัวเรือน ความเป็นกลุ่มไม่ได้หมายความว่าต้องทำงานร่วมกันในทุก ๆ กิจกรรมกลุ่มจะมีความหมายก็ในกรณีที่กิจกรรมนั้น ๆ ไม่สามารถทำได้ในระดับครัวเรือน เช่น การเรียนรู้ การแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างกัน หรือการสร้างพลังอำนาจต่อรอง ดังนั้น การส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มจึงต้องตระหนักในเรื่องนี้ด้วย

ความสำเร็จของกลุ่มตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนของศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี ในครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นถึงความชัดเจนของการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่การเป็นวิถีชีวิตที่ดี มีความสุขตามนัยแห่งเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

ภาพที่ 8

กรอบการวิเคราะห์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ได้ศึกษาได้พบว่า แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้

ได้ตลอดเวลา เป็นการมองโลกในเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา กล่าวคือ เป็นการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

หลักการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำโดยคุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนซึ่งต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญสามประการคือ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล นอกจากนี้เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานอีกด้วย กล่าวคือ ความรู้ ต้องประกอบด้วยความรู้จริงเกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ ส่วนคุณธรรมจะต้องประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนและความเพียร การใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่ วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งวิถีในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต แต่ความลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การเป็นวิถีคิดในการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความทุกข์ลดน้อยลง หรืออีกนัยหนึ่งคือชีวิตที่มีความสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งวิถีการในการดำเนินการเพื่อให้ชีวิตและสังคมปรับเข้าสู่แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิถีคิดที่จะช่วยให้เข้าใจวิถีการ และนำไปสู่วิถีการดำรงชีวิตในแง่ของการเป็นวิถีการในการประกอบอาชีพ จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้กิจการสามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากจนเกินไป ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ที่ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ หรือถ้าหากได้รับผลกระทบก็จะสามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วพอสมควร โดยที่

ภูมิคุ้มกันที่ได้นั้นจำเป็นจะต้องมาจากการพึ่งตนเองให้ได้เป็นส่วนใหญ่ หมายถึงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถจัดการหรือควบคุมได้ หรือมีทุนของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ซึ่งก็เป็นเรื่องสติปัญญา ประกอบกับความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม คือการช่วยเหลือเกื้อกูลร่วมมือกัน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเงินทุน เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิต การตลาดที่สามารถจัดการได้โดยไม่ยากจนเกินไป ถ้าสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันก็จะสูงมากขึ้น ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็สามารถจัดการได้ เพราะปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นล้วนอยู่ในขอบเขตที่แต่ละคนสามารถจัดการเองได้ แต่การที่จะพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีวิธีคิด โดยเข้าใจความหมายของความพอประมาณอย่างถ่องแท้ ความหมายของความพอประมาณก็คือ ทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถจัดการได้เอง ไม่เกินกำลังความสามารถ ดังนั้นความพอประมาณจึงเป็นวิธีคิดที่สำคัญ ที่จะช่วยหนุนความสามารถในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและสัมฤทธิ์ผลได้จริง อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเมื่อสามารถมีภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น สามารถดำเนินการทุกอย่างได้อย่างซื่อสัตย์ สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ตลอดจนมีเมตตา กรุณาต่อผู้อื่น ก็คือ ความมีเหตุผล ตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะถ้าหากทุกคนปฏิบัติตนในลักษณะเช่นนี้ สังคมก็จะมีแต่ความสุข แต่คนที่เป็นสมาชิกในสังคมก็จะมีความสุขด้วย เนื่องจากเหตุที่ดี จึงมีผลที่ดีตาม การดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผลในความหมายดังกล่าวคือการมีวิถีชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ในระดับของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นคือการดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เป็นวิถีการ นั่นคือเป็นวิธีที่จะช่วยผู้ที่ดำเนินการตามวิธีดังกล่าวให้สามารถดำรงอยู่ได้ในโลกที่มีความไม่แน่นอน หรือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็วได้อย่างไม่ยากจนเกินไปนัก ถ้าหากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีพอก็อาจจะเพลี่ยงพล้ำได้ง่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าใจถึงวิธีคิดคือความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะสามารถพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับที่เป็นวิธีการมาสู่การเป็นวิถีชีวิตคือความมีเหตุผล เพราะความพอประมาณนอกจากจะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้จริงแล้ว ยังจะช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย เพราะความพอประมาณหมายถึงความพอดี ไม่สุดขั้วไปทางใดทางหนึ่ง ส่วนความมีเหตุผลในพุทธธรรมนั้นมาจากคำว่าเหตุปัจจัยและผล หมายความว่าผลทุกชนิดย่อมมาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ประกอบ ถ้าต้องการผลที่ดีก็ต้องสร้างเหตุและปัจจัยที่ดี ถ้าไม่ต้องการผลลัพธ์ก็จะระงับเหตุหรือปัจจัยเสีย ด้วยเหตุดังกล่าวความมี

เหตุผลนั้นจะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้ชีวิตสามารถลดความทุกข์และมีความสุขเพิ่มขึ้นได้จริง ซึ่งก็คือเป้าหมายสุดท้ายของวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะความมีเหตุผลนั้นแท้ที่จริงก็คือ การมีทั้งสติและปัญญา นั่นคือมีความรู้จริง รอบคอบและระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ความรู้จริงนั้นคือปัญญา ส่วนความรอบคอบและระมัดระวังนั้นคือสติ ดังนั้นการมีความรู้ซึ่งประกอบด้วย รู้จริง รอบคอบ และระมัดระวัง คือการมีปัญญาที่ถูกกำกับด้วยสติ ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวคุณธรรมก็จะเกิดคือ ความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และโอบอ้อมอารี หรือความมีเมตตา กรุณาและมูทิตา ส่วนอุเบกขานั้นคือ สติที่กำกับปัญญาให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือเงื่อนไขความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ตลอดจนเมตตา กรุณา มูทิตา นั่นคือเงื่อนไขคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่ความมีเหตุผล ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขตามนัยของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่มนุษย์ทุกคนต้องการ เหมือนดังที่ อภิชาติ พันธเสน (2549) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเน้น 2 เรื่อง เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความรู้กับคุณธรรม ความรู้ประกอบด้วยรู้จริง รอบคอบ ระมัดระวัง รู้จริง ซึ่งในความหมายก็คือปัญญา ปัญญาความหมายคือ ความสามารถในการเข้าใจ ทุกสิ่ง ทุกอย่างตามธรรมชาติ ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าบางที่ตัวเราเองก็บิดเบือนข้อเท็จจริงตลอดเวลา เลือกที่จะรับรู้เฉพาะสิ่งที่ชอบ ส่วนสิ่งที่ไม่ชอบก็จะไม่รับรู้ ความรู้จริงในแง่ของเศรษฐกิจพอเพียง คือ สามารถทำอะไรได้จริงตามนั้น ในความหมายของคำว่ารู้ คือ ปัญญาที่ถูกควบคุมโดยสติ ถ้าปัญญาไม่ถูกควบคุมโดยสติอาจจะทำอะไรก็ได้ที่ไม่รอบคอบ ถ้าหากว่าคนไม่มีสติปัญญาก็จะไม่มีคุณธรรมเพราะฉะนั้นความรู้จะทำให้เกิดคุณธรรม คนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการที่จะทำให้ชีวิตอยู่ได้คือการมีภูมิคุ้มกันแต่จริง ๆ แล้วเศรษฐกิจพอเพียงนั้นหมายถึงทางสายกลาง ประกอบด้วยความมีเหตุมีผล ความพอประมาณ เป็นวิธีที่จะทำให้ชีวิตไม่เดือดร้อน ดังนั้นการที่จะมีภูมิคุ้มกันได้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการพึ่งตนเอง ของแต่ละคนว่ามีมากน้อยแค่ไหน โดยปกติคนทุกคนจะพึ่งตนเองได้ก็ต่อเมื่อสามารถดำเนินชีวิตได้โดยที่ไม่กินทุน กิจการอะไรก็แล้วแต่ที่กินทุนจะไม่มีคามยั่งยืน ซึ่งทุนในวิชาเศรษฐศาสตร์มีทั้งหมด 4 ทุน คือ ทุนมนุษย์ ทุนทางกายภาพ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนสิ่งแวดล้อมนั่นเอง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาศึกษาวิเคราะห์ เชื่อมโยงกับพัฒนาการของกลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง สามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3
วิเคราะห์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดในการศึกษา ประเด็นการศึกษา	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง		
	การมีภูมิคุ้มกัน	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล
พัฒนาการ ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2539-2541)	การเพาะเห็ดฟางเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกร เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว นอกเหนือจากการทำนาและรับจ้างทั่วไป ทำให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบางครั้งเรือ่นประกอบอาชีพอื่น ๆ มาแล้วไม่ประสบความสำเร็จ และไม่มีเงินเหลือออม	การเพาะเห็ดฟางในระยะแรก ๆ เป็นลักษณะที่ทดลองทำกันเอง ด้วยวิธีการง่าย ๆ จากวัสดุที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ได้แก่ ฟางข้าว ซึ่งมากนั้กและขนาดของดอกเห็ดโตไม่สม่ำเสมอ ทำให้ได้ผลผลิตไม่ค่อย	แม้ในระยะแรกจะได้ผลผลิตไม่มาก เกิดปัญหาขนาดของดอกเห็ดโตไม่สม่ำเสมอ เห็ดเห็ดไม่เรียบ เกิดเชื้อราบ้าง ทำให้ขายไม่ได้ราคาไม่คุ้มต่อการลงทุน แต่เกษตรกรก็ยังขยันและอดทน ลองผิดลองถูกปรับปรุงการเพาะอยู่เรื่อย ๆ และการทำงานในช่วงแรกก็เป็นลักษณะการเอาแรงกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันโดยไม่ต้องจ้างแรงงานจากที่อื่น
ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2542-2544)	ในช่วงนี้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการขยายโรงเรือนและเกิดการจ้างแรงงานจากภายนอกและพึ่งตนเองได้ เพราะกลุ่มสามารถกำหนดราคาได้เอง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเข้ามามีบทบาทให้ความรู้สนับสนุนเงินทุนบางส่วน และส่งเสริมให้กลุ่มบริหารจัดการเองตามกำลังความสามารถเท่าที่ทำได้	ผลจากการอบรมทำให้เกษตรกรทราบถึงการทำเกษตรแบบพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้ บนพื้นฐานของความประหยัด พอสมควรแก่สภาพ รวมถึงกันในรูปแบบกลุ่ม

ตารางที่ 3 (ต่อ)

แนวคิดในการศึกษา ประเด็นการศึกษา	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง		
	การมีภูมิคุ้มกัน	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล
	โดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง		เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งในการ ดำเนินงานและการ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ ทางการเกษตรอีกด้วย สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึง ความมีสติ รอบคอบ และระมัดระวังมากขึ้น
ช่วงที่ 3 (พ.ศ.2545- 2547)	ในช่วงที่ 3 นี้ กลุ่ม สามารถพึ่งตนเองได้ มากขึ้น เข้มแข็งขึ้น เพราะได้พัฒนาเป็น กลุ่มการค้า โดยใช้ ชื่อว่า กลุ่มส่งเสริม การเพาะเห็ดฟางใน โรงเรือนเพื่อการค้า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อ สร้างความเข้มแข็งใน ด้านอำนาจต่อรอง ราคาผลผลิตในท้อง ตลาด	แม้จะเป็นกลุ่มเพื่อ การค้า แต่ลักษณะการ ดำเนินงานภายในกลุ่ม ยังคงมีความสัมพันธ์ แบบช่วยเหลือเกื้อกูล กัน แสดงออกในระบบ เครือข่ายมากกว่าการ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ มีการรวมกลุ่มกันส่งผล ผลิต เพื่อตัดปัญหา การถูกกดราคาจาก พ่อค้าคนกลาง รายได้ ของแต่ละครัวเรือนจะ คิดตามจำนวนผลผลิต ที่นำมาวมกันส่ง ครัวเรือนไหนส่งมากก็	แม้จะเป็นกลุ่มการค้า แต่ก็เป็นในลักษณะ การรวมตัวเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้เป็น แบบอย่างของจุด สาธิตทางการเกษตร และเพื่อความเข้มแข็ง ของกลุ่มในด้าน การตลาด แต่ไม่เกี่ยว ข้องกับรายได้และ ผลประโยชน์ สมาชิก กลุ่มยอมรับข้อตกลง ที่ว่า รายได้ของแต่ละ ครัวเรือนจะคิดจาก จำนวนผลผลิตที่นำมา รวมกันส่ง สิ่งนี้แสดง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

แนวคิดในการศึกษา ประเด็นการศึกษา	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง		
	การมีภูมิคุ้มกัน	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล
		ได้มาก ส่งน้อยก็ได้ น้อย คือทำเท่าที่ได้ และขายเท่าที่มี	ถึงความมีปัญญา ความรอบคอบและ ความระมัดระวังเป็น อย่างดี เพื่อป้องกัน ปัญหาเรื่องการแบ่ง ผลประโยชน์ภายใน กลุ่ม
ช่วงที่ 4 (พ.ศ.2548- 2550)	เป็นช่วงที่กลุ่มพัฒนา จนเข้มแข็ง สมาชิก ขยายโรงเรือน มี รายได้มากขึ้น เกิด ความมั่นคงในชีวิต สภาพความเสี่ยง อันเกิดจากภาวะ เศรษฐกิจลดลง	เกษตรกรมีความเป็น อยู่ดีขึ้นมาก จากที่เคย มีภาระหนี้สิน ก็เริ่มมี เงินออม ไม่ต้องไป เบียดเบียนผู้อื่น บาง ครัวเรือนหันมาเพาะ เห็ดฟางเป็นอาชีพ หลักเพียงอย่างเดียว	ความขยัน อดทน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ของสมาชิกกลุ่ม ผนวก กับประสบการณ์ และ การเรียนรู้จากเพิ่มเติม ทำให้วิถีชีวิตของ สมาชิกพบกับความสุข อีก ทั้ง ช่วย ส รั ่าง ประโยชน์และชื่อเสียง ให้กับชุมชน โดยเป็น แหล่งเรียนรู้ทางการ เกษตรที่น่าสนใจ และ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ กลุ่มการเกษตรอื่น ๆ ซึ่งความโดดเด่นของ กลุ่มเพาะเห็ดฟางนี้ ทำให้ศูนย์เรียนรู้การ เกษตรพอเพียง ตำบล

ตารางที่ 3 (ต่อ)

แนวคิดในการศึกษา ประเด็นการศึกษา	แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง		
	การมีภูมิคุ้มกัน	ความพอประมาณ	ความมีเหตุผล
			มาบโป่ง ได้รับรางวัล ทั้งระดับจังหวัดและ ระดับภาคตะวันออกเฉียง

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้กิจการสามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากจนเกินไป ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นที่ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้ หรือถ้าหากได้รับผลกระทบก็จะสามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วพอสมควร โดยระดับของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้นคือการดำเนินการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เป็น “วิถีการ” จะต้องมาจากการพึ่งตนเองให้ได้เป็นส่วนใหญ่ ถ้าสามารถพึ่งตนเองได้มากเท่าไรภูมิคุ้มกันก็จะสูงมากขึ้น โดยนำเอาความพอประมาณมาเป็น “วิถีคิด” สำคัญในการช่วยหนุนความสามารถในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนขึ้น แล้วพัฒนาต่อยอดมาสู่การเป็น “วิถีชีวิต” คือความมีเหตุผล นั่นคือมีสติและปัญญา และสิ่งที่จะเกิดตามมาก็คือคุณธรรม อันจะนำมาสู่ความสามารถในการปรับตัวเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ มีการดำเนินชีวิตที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ จนทำให้ชีวิตพบกับความสุขตามความวิถีแห่งเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่งนี้ เริ่มต้นมาจากเกษตรกรในพื้นที่จำนวนไม่กี่ราย ที่มีความคิดที่ต้องการพึ่งตนเองให้ได้ด้วยการสร้างอาชีพเสริมให้กับครอบครัวนอกเหนือจากการรับจ้างและทำนา ทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถทำเองได้โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มี เช่น ฟางข้าว มาเป็นวัสดุหลักในการเพาะเห็ด ลองผิดลองถูกอยู่หลายครั้ง จนเมื่อเกษตรกรตำบลเข้ามามีบทบาท ส่งเสริมความรู้เพิ่มเติมให้ และสนับสนุนให้เป็นกิจกรรมสาธิตในศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียงของตำบล จึงได้พัฒนาต่อยอดขึ้นมาเรื่อย ๆ เกิดการเรียนรู้ว่าฝ่ายมีคุณสมบัติเหมาะต่อการเพาะเห็ดมากกว่าฟาง อีกทั้งการรวมกลุ่มทำให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองได้มากขึ้น สามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เองโดยไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง รายได้จึงมากขึ้น สภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นเป็นลำดับ

ในระยะแรกของการเริ่มต้นเพาะเห็ดฟาง นับว่าเป็นช่วงล้มลุกคลุกคลานและได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรหันมาเพาะเห็ดฟางกันมากจนบางครั้งบวกรวายเป็นอาชีพหลักมีหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ การประกอบอาชีพอื่นมาแล้วไม่ประสบความสำเร็จ เช่น ทำนา รับจ้างทาสี รับจ้างทั่วไป เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ ทำงานโรงงาน เป็นต้น สาเหตุต่อไปคือผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้น (พ.ศ. 2539-2541) ทำให้กิจการเดิมขาดทุน ล้มละลาย มีหนี้สินมากมาย อีกสาเหตุหนึ่งคือ ทำงานมีรายได้ แต่ไม่มีเงินออมเกิดความไม่พึงพอใจต่อลักษณะงานเดิมที่ทำ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เป็เหตุให้เกษตรกรหันมาเพาะเห็ดฟางในโรงเรือนกันมาก เนื่องจากเห็ดฟางเป็นพืชอายุสั้น เพาะปลูกง่าย ใช้เงินลงทุนน้อย เห็นผลเร็ว สามารถเก็บเกี่ยวได้ตลอดทั้งปี และมีการตลาดดี

เมื่อนักส่งเสริมวิชาการเกษตร (เกษตรตำบล) เข้ามามีบทบาทส่งเสริมความรู้ และเปิดโอกาสให้เป็นจุดสราธิตทางการเกษตรภายใต้การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง โดยยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาเป็นหลักในการดำเนินงาน จึงทำให้มีวิถีคิดในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น วิถีชีวิตของเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ความมีเหตุผล เกิดปัญหาคือความรู้จริง เกิดสติคือความรอบคอบ ระมัดระวัง การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก่อให้เกิดการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดการมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหา จนนำมาซึ่งความมีคุณธรรมอันได้แก่ ความขยัน อดทน ความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนเกษตรกรด้วยกัน จึงทำให้กลุ่มเกิดศักยภาพ กลายเป็นกลุ่มการค้าที่เข้มแข็ง โดดเด่น จนทำให้ได้รับรางวัลทั้งระดับจังหวัดและระดับภาคตะวันออกเฉียงใต้ สร้างความภาคภูมิใจและเป็นแบบอย่างแก่กลุ่มอื่น ๆ ได้

จากบทวิเคราะห์ข้างต้นผนวกกับการลงพื้นที่และการศึกษาเพิ่มเติม ทำให้ผู้ศึกษาทราบว่าปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ สมาชิกในครอบครัว ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเรียนรู้ภายในกลุ่ม การแก้ไขปัญหา การบริหารจัดการ และการสนับสนุนจากภายนอก ล้วนมีส่วนผลักดันให้กลุ่มเกิดความสำเร็จด้วยเช่นกัน ดังตาราง

ตารางที่ 4
วิเคราะห์ตามปัจจัยความสำเร็จ

พัฒนาการ	ปัจจัย	ประเด็นที่วิเคราะห์ได้เชื่อมโยงจากปัจจัยนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม
ช่วงที่ 1 (พ.ศ.2539-2541)	สมาชิกในครอบครัว	ความสำเร็จส่วนหนึ่งของกลุ่มมาจากกำลังใจของสมาชิกในครอบครัว และความมานะพยายามที่ต้องการให้ครอบครัวอยู่รอด และมีความเป็นอยู่ดีขึ้น
ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2542-2544)	ผู้นำ	การที่มีผู้นำกลุ่มที่ดี สมาชิกมีความสามัคคีและให้ความร่วมมือ รวมทั้งได้รับความรู้ และการสนับสนุนจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้นำท้องถิ่น ทำให้กลุ่มมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ
ช่วงที่ 3 (พ.ศ.2545-2547)	การเรียนรู้ภายในกลุ่ม การแก้ไขปัญหา	มีการพัฒนาต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด สร้างความเข้มแข็งและสร้างอำนาจต่อรองให้กลุ่ม
ช่วงที่ 4 (พ.ศ.2548-2550)	การบริหารจัดการ การสนับสนุนจากภายนอก	กลายเป็นกลุ่มการค้าและจุดสถิติทางการเกษตรที่เข้มแข็ง เป็นแบบอย่าง และเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป สมาชิกมีความมั่นคงในชีวิต มีรายได้เพิ่ม ลดความเสี่ยง พึ่งตนเองได้

เมื่อนำข้อมูลพัฒนาการและปัจจัยดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มาศึกษาวิเคราะห์โดยอาศัยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ก็จะทำให้เห็นว่ากลุ่มเพาะเห็ดฟางในโรงเรียนของศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียงตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง

จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ประสบความสำเร็จ สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิก
กลุ่มและชุมชน เป็นแบบอย่างของกลุ่มการเกษตรพึ่งตนเองที่สามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางวิกฤติ
เศรษฐกิจและภัยธรรมชาติในปัจจุบัน